

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 6
Juni
1948.
Pris 65 öre

Hamnbild från Stockholm
Foto: Gullers

A.-B. ARBETARNES TRYCKERI

Barnhusgatan 14 — STOCKHOLM
Tel. 10 22 76, 11 11 92 — Postg. 4739
Böcker — Tidskrifter — Blanketter

GRUS och SINGEL

Sven Karlsson
Lindalen, Trollbäcken
Telefoner:
Grustagen: Älta 266, 466
Bostaden: Älta 366

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjukkasse

ÖSTRA SVERIGES

ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA
Sveavägen 61 — Stockholm
Tel. 23 09 85

**SÖDERMALMS SLAKTERI AB
KÖTT- & CHARKUTERIAFFÄR**

Fabrik och kontor: Hornsgat. 66 B. Tel. Väx. 44 00 15
Försäljningslokaler: Långholmsg. 12—14, Hornsgatan 66 B. Telefon 44 00 15.

POLYGLOTT

Götgatan 124 - Tel. 44 44 00

Engelska, spanska, tyska, franska, ryska med flera språk. Tekniska, kommersiella och litterära översättningar. Infödda akademiker. Tolkjänst. Stenografer.

Reinholds goda bröd

Birkagatan 28, Sveavägen 45
Götgatan 96, Nytorgsgatan 38
Saltsjöbanan, Slussen

TEKNISKA AFFÄREN SKATAN

Sjukvårds- och förbandsartiklar.
Tekniska varor. Parfymmer. Tvål.

Hantverkargatan 37 - Tel. 51 05 73

KJOLPLISSERING

i moderna veck och mönster, märkning, hålsöm, brodering, stråveck, knapphål och knappslagning utföres fort och väl. Gamla Plisséer ompressas.

Order till landsorten.

"SPECIAL"-STOCKHOLM
Tel. 10 43 71 Malmskillnadsgat. 23

STRÖMBERGS

MÖBLER

REGERINGSGAT. 66. Tel. växel 23 12 30
Obs! Besök vår utställning

**Försäkringsbolaget
"ZÜRICH"**

Birger Jarlsgat. 8, Sthlm 7. Tel. 67 05 10.

THEODOR ALM

Stora Nygatan 5 - Tel. 20 42 41 - Sthlm
Ottomaner, Sängar, Sängkläder, Gardiner, Möbelyger, Barnvagnar och Barnsängar.

MARIA ANDERSSON
PARFYMHANDEL
Hornsgatan 59 B — Telefon 43 05 77
REKOMMENDERAS

**K. G. BERGHOLTZ & C:o
KLOCKGJUTERI**

Etabl. 1853

Tel. 10 72 90 Stockholm Tel. 10 72 90

FURU- o. BJÖRK-MÖBLER

— Största urval i trevliga modeller —

A.-B. OTTO DAHLIN
Tel. 23 20 95 växel Sveavägen 62

HOTELL HELLMAN

Bryggargatan 5

Tl. Namnanrop

REKOMMENDERAS

IFA ETT NAMN ATT MINNAS

då det gäller porträtt- och interiörfotografering, förstoringar m. m.

Drottninggatan 114 A — STOCKHOLM
Telefon 31 19 82

JUTELUMP

Säckar och juteväv köpes. Fördämningsmattor, cisterner, sand- och torkgaltar säljas. Koksgrutor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & C:o
Timmermansgat. 47 - Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83

KAFFESTUGAN

Svartmannagatan 11—13

REKOMMENDERAS

CIVILINGENJÖR

GUNNAR LINDELL
Kungsgatan 48 Telefon 10 23 16

UTFÖR alla slags arbeten inom husbyggnadsbranschen

Allt i Sulläder, Plattläder, Skinnvaror, Arbetskodon, Trätöfflor, Stövlar, Pjäxor, Chaufförkängor, Skinntöfflor, Chaufför- och arbetshandskar, Reseffekter, Tågvirke, Bindgarn och seldon finner Ni i Oskar W. Lindgren & Co. Läderhandel, (Torsten Blidén). Ringvägen 127 (nära Götgatan). Tel. 41 09 14. Obs! Boxkalvstövlar, Sportskodon, Motorkängor och sydda manskängor av C. G. Ströms i Kumla välkända fabrikat. Mod. priser.

MONBERG & THORSEN A.-B.
Kungsgatan 60 — STOCKHOLM

BROBYGGNADE
Hamnanläggningar - Grundläggningar, Silo- o. Fabriksbyggnader

**FIRMAN YA SVENSKA
SKROT A.-B.**

N. Stationsgat. 21, STOCKHOLM
Telefon 30 65 23

Vid behov av: Papperspåsar, Om-
slagspapper och Bindgarn m. m.,
vänd Eder med förtroende till

A.-B. CARL O. PALMGREN
— PÄSFABRIK & TRYCKERI —
Luntmakaregat. 79 - STOCKHOLM
Tel. 30 40 50 - 30 08 04 - 30 88 50

BETALD ANNONSPLATS

BODEN

VID BEHOV AV BIL

Ring 1410 eller namnanrop "TAXI".

Bodens Droskägareförening u. p. a.
Kungsgatan 12.

GYNNA

Status annonsörer

Skydda de friska
genom att effektivt
hjälpa de sjuka!

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

JUNI 1948

Utkommer en
gång i månaden
11:e årgången

Ansvarig utgivare:
EINAR HILLER

Redaktör:
SIXTEN HAMMARBERG

Kocksgatan 15, Stockholm

Tel. 41 39 99 o. 44 40 40 (Växel) Postgiro 95 00 11

Prenumerationspris: Helår 7:—, halvår 4:—

Ägare:

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

En ny samhällssyn

Friska människor ha av många skäl icke så stort intresse för de sjukas problem. Detta måste generellt sett vara en naturlig reaktion hos människor som icke av någon alldeles speciell anledning kommer dessa frågor nära. Var och en önskar och vill vara frisk, och sjukdom och lidande kastar alltid en skugga framför sig, vilket gör att man liksom icke frivilligt vill närma sig sjukdomarnas utmarker på sidan om de friskas vädjanor och framtids mål. Lika fullt måste man dock fastslå, att det effektiva skydd samhället vill skapa mot sjukdomar och olyckor måste upp bäras av det intresse man kan skapa för sådana åtgärder — ett närmande mellan sjuka och friska innefattas i allt arbete i antydd riktning. Det kan vara av visst intresse att vidare utveckla några av de tankegångar vi här i korthet berört.

När en människa plötsligt blir sjuk eller drabbas av en olyckshändelse är det numera efter vårt betraktelsesätt fullt klart, att den människan måste hjälpas. Om så ej sker blir reaktionen hos medmänniskorna ofta våldsam. Om hjälpen på ett eller annat sätt blivit fördröjd kan tidningsrubriker och andra tecken på indignation taga stora proportioner. Uttryck såsom: "Upprörande vanvård, den sjuke fick vänta — hjälpen kom försent" . . . o. s. v., äro vanliga tillhyggen. Solidaritetskänslan med den av olyckan drabbade förefaller att vara djup och äkta. Det är den omedelbara olyckan, som under vissa förutsättningar kan framkalla en våldsam reaktion. Men sett på längre sikt är det svårare att hålla denna medkänsla och handlingskraft vid liv. Ambulansernas alarmklockor och sjukhusens prydliga rader av sängar inger respekt och en omedelbar uppfattning om olyckans innebörd — men så värst mycket längre ha vi ännu i stort sett icke orkat reagera. För oss som föra de lungsjukas egen talan har det alltid varit en uppgift att söka skapa intresse omkring hela den av sjukdom drabbade människans situation. Vi vilja ska-

pa en samhällssyn, som icke har bara den omedelbara olyckans dagsfärska aktualitet på näthinnan utan en mera långsiktig syn, som tränger djupare in i sjukdomens orsaker och sammanhang. Klarare uttryckt måste sjukdomsbilden kompletteras och ge aktualitet även åt alla de problem och förhållanden, som möter den lungsjuke på vägen ut till livet och medmänniskorna utanför sjukhusets väggar. När det gäller den senare delen — när det gäller att göra patienten till en arbetande och skapande människa sedan själva sjukdomen släppt sitt grepp över handlings- och viljeliv — har reaktionen hos omvärlden skett synnerligen långsamt. Syftet med de sjukvårdande åtgärderna, både för den sjuke och samhället, är ju att göra honom så arbetsför och funktionsduglig som hälsotillstånd och krafter tillåter. Vi måste skapa en ny samhällssyn på sjukvårdsproblemen som en grund och resonansbotten i folkmedvetandet. Detta är en garanti för att alla förslag och åtgärder om eftervård och arbetsvård m.m. icke alltför länge stannar på papperet i utredningar och diskussionsprotokoll. På sista tiden ha vi även haft glädjen konstatera ett alldeles nytt spirande intresse att framföra tuberkulosproblemen i den allmänna debatten. En mera lättillgänglig folkupplysning, som har möjlighet att nå ut i de vidaste kretsar, är faktiskt på väg. Låt oss nämna några goda exempel. En social upplysningsfilm, "Vi vill ha arbete" (filmen om de partiellt arbetslösa), har inspelats, Radiotjänst har i två uppmärksammade program — "Sanatorium" vid årsskiftet och senare genom diskussionen "Skräcken för tuberkulosen" — inlett ett värdefullt upplysningsarbete i tuberkulosfrågor. Inom litteraturen kan man spåra samma glädjande tendenser. Här kan särskilt nämnas Otto Karl-Oskarssons prisbelönta bok "Kall blåst över Oxnäset," en bok som kristallklart och oemotsägligt skildrar konsekvenserna av de lungsjukas bristande eftervård. Nu senast har bok-

De nordiska tuberkulosförbundens centralorganisation har bildats

Intresset stort hos grannländerna för internordiska samarbetet

Einar Hiller.

Ett enhetligt samarbetsorgan för Nordens tuberkulösa har bildats och i en intervju med interimstyrelsens ordförande, kamrer Einar Hiller, framlägger denne en del synpunkter på det kommande arbetet. Intervjun är återgiven ur "B.M", organet för Landsföreningen för de tuberkulösa i Danmark.

— "De nordiska tuberkulosförbunden av i dag äro riksorganisationer, vilka inom respektive länder visat sig vara samhällsgagnande institutioner främst i det avseendet att de ställt de tuberkulösas egna erfarenheter och sakkunskap till samhällets förfogande i kampen mot folkfienden tuberkulosen. Nordisk tuberkulosvård står på en mycket hög nivå. Vi ha skickliga läkare, vi ha goda sanatorier och sålunda en förstklassig vård under sjukhustiden. Den verkliga prövningen för den lungsjuke kommer först efter sjukhusvistelsen. Den förstklassiga vård, som erhålles på sanatorium löper stora risker att spolieras därför att de eftervårdande åtgärderna icke fått någon systematisk utformning. Detta är ju icke bara ett problem för konvalescenten — det är även en nationalekonomisk fråga. Det är här våra landsförbund vilja tjäna saken, och detta sker bäst genom att

vi peka på bristerna, men att vi samtidigt även söker samarbet med såväl statliga som enskilda instanser och söker komma tillrätta med de svårigheter sjukdomen medför. Vi ha många arbetsuppgifter: förbättrad eftervård, högre bostadsstandard och hygien, arbetsterapi och omskolning, utbyggd kuratorsverksamhet och arbetsberedning — allt utgörande en samordning av åtgärder i tuberkulosbekämpande syfte. De nordiska tuberkulosförbundens centralorganisation vill vara ett internordiskt organ för denna samordnande verksamhet, och jag är övertygad om att vi med gemensamma ansträngningar och gott samarbete skall nå resultat, som gagnar alla Nordens lungsjuka" — — —

Aftenbladet, Köpenhamn, skriver om den nya organisationen:

Nordiske Tuberkuløse slutter sig sammen.

For at varetage TB-Patienternes Interesser.

I Oslo er stiftet en ny Sammenslutning, der skal bære Navnet De nordiske Tuberkuloseforbunds Centralorganisation. Organisationen er blevet til efter et Tuberkulosemøde i Bergen i September sidst Aar, hvor der nedsattes et Tremandsudvalg, bestaaende af Direktør Jens Christiansen, Danmark, Einar Hiller, Sverige, Stein Vik, Norge, alle repræsenterende deres respektive Lands Sammenslutninger af TB-Patienter. Tremandsudvalget har udarbejdet Planerna for Sammenslutningen, som nu er realiseret.

Den nordiske Organisation vil arbejde for Reformen i Tuberkuloseforsorgen i Skandinavien og iøvrigt støtte Patienterne i alle Forhold over for Offentligheden.

Interimstyrelsen för De Nordiska Tuberkulosförbundens Centralorganisation tillsattes preliminärt intill nästa sammträde av respektive länder efter en förberedande sammankomst i Oslo i början av år 1948. Det förberedande arbetet för den nya organisationen handhaves tillsvidare av De Lungsjukas Riksförbund i Sverige. Förbundets representanter i styrelsen är kamrer Einar Hiller, som tillika fungerar som styrelsens ordf., samt riksdagsman Sigfrid Jonsson. Samtliga övriga länder, Danmark, Finland, Norge och Island ha två delegater vardera i styrelsen.

marknaden berikats med en ny, mycket uppmärksam-
mad bok om engelsk tuberkulosvård, "Hur blir den
tuberkulossjuka återställd" av doktorerna F. R. G. Heaf
och J. B. Mc Dougall. Denna bok i svensk översättning
— recenserade på annan plats i detta nummer — är
kanske ett av de intressantaste dokument om de tuber-
kulösa som någonsin publicerats. Ett citat ur sist nämnda
bok kan vara belysande i anslutning till vårt resone-
mang om en ny syn på den tuberkulossjukes situa-
tion: "Är det väl att förundra sig över, i belysningen av
alla dessa svårigheter och prövningar, att så många
tuberkulospatienter foga sig i att hamna på den sociala
skrothögen och t. o. m. kanske visa en abnorm inställ-
ning gentemot sina rådgivare och de planer, som upp-
göras för deras tillfrisknande? Att den tuberkulossjuka
behöver uppfostras till återställande åtgärder är up-
penbart. Problemet är i själva verket komplicerat ty
det innefattar lämplig sysselsättning under hygieniska

förhållanden, ett effektivt bostadsprogram, möjligheter
till rekreation avpassad efter den sjukas tillgångar, en
viss grad av ekonomisk säkerhet samt riktlinjer och
vägledning rörande den allmänna livsföringen . . .
Citaten ger i korta drag huvudpunkterna i återställan-
dets konst, vilka även kan överföras på svensk tuber-
kulosvård.

Den dag dessa enkla och självklara grundsanningar
om tuberkulosproblemen hunnit etsa sig tillräckligt
djupt ned i det allmänna folkmedvetandet finns det
fullgoda garantier för en fullgod tuberkulosvård och
ett förtroendefullt samarbete mellan friska och sjuka.

Film, radio och litteratur kan hjälpa oss att skapa en
ny samhällssyn på hela tuberkulosfrågan. Först med en
sådan ny syn få vi ett samhälle, där ångest och ovisshet
över sjukdomens öde fått vika och en tryggare livsform
skapats för de tuberkulösa.

Sixten Hammarberg.

Hur blir den tuberkulossjuka återställd?

Den tuberkulossjuka måste bli "återställd", vilket betyder att åtgärderna icke ensidigt koncentreras omkring själva sjukdomen och sjukdomsförloppet. Den rent biologiska fasen i tuberkulovården är naturligtvis oerhört viktig, men i återställandets metod ingår åtskilligt annat som ett viktigt komplement till den rent medicinska vården. Alla de problem, som liksom stråla ut från sjukbängen och försvåra vägen tillbaka ut i livet måste bemästras. Det gäller även arbete, bostad, ekonomisk och social trygghet efter den speciella olyckshändelse, som tuberkulosen utgör för en människa. Om detta arbete i engelsk tuberkulovård ger sekreterare Johannes Sandrén en översikt i denna artikel i anslutning till en nyutkommen bok. Av allt att döma har England kommit ett gott stycke på vägen, när det gäller återställandets metodik: att göra de tuberkulossjuka till arbetande och funktionsdugliga människor i samhället.

Sekreterare Johannes Sandrén
vid sitt skrivbord.

"Vid behandlingen av lungtuberkulos råder enighet om att återställande betyder ingenting mindre än att återskänka patienten den ekonomiska trygghet som är möjlig att uppnå inom gränserna för hans fysiska resurser. När en man eller kvinna drabbas av denna speciella olyckshändelse, som kallas tuberkulos, är det läkarens första plikt att vidtaga åtgärder, som så vitt möjligt leda till läkning, och när detta är gjort är hans andra och lika betydelsefulla uppgift att vidtaga åtgärder, som leda till att patienten blir återställd".

Denna träffande definition av det engelska begreppet "rehabilitation" (för vilket tyvärr ingen bättre svensk översättning än "återställande" torde kunna finnas) när det gäller lungtuberkulosen lämnas av de två engelska tuberkulosläkarna Heaf och McDougall i deras bok "Rehabilitating the tuberculous", vilken nyligen utkommit i svensk översättning av med. d:r John Lundquist. Bokens svenska titel är "Hur blir den tuberkulossjuka återställd".

England är sedan gammalt föregångslandet när det gäller tuberkuloseftervården, innefattande bl. a. omskolning och yrkesutbildning. I detta avseende är som bekant vårt land, som dock ifråga om sanatorievård och behandlingsmetoder kan räkna sig till de främsta i världen, sorgligt på efterkälken. Det är dock att hoppas att de förslag till bl. a. arbetsterapi, omskolning och yrkesutbildning för lungsjuka och f. d. lungsjuka, som framlagts av kommittén för partiellt arbetsföra samt till arbetsvård och sysselsättning i övrigt för detta klientel, som torde komma att framläggas av denna kommitté, inom en icke alltför avlägsen framtid skall realiseras av statsmakterna. Först när så skett kan tuberkulovården i vårt land med fog kallas högvärdig och kampen mot tuberkulosen bli fullt effektiv.

Detta förutsätter emellertid i första hand också förståelse för och verklig insikt i den lungsjukes situation från såväl myndigheternas som den stora allmänhetens sida. Härvidlag brister mycket. Inte minst "de

friska" människornas attityd gentemot av tuberkulosen drabbade medmänniskor lämnar mycket övrigt att önska. Den i vårt land urgamla skräcken för tuberkulosen har urartat till en många gånger oersonlig rädsla för de av sjukdomen drabbade; en bacillskräck, som ofta tar sig både grymma och löjligen uttryck. Man måste förutsätta, att detta i främsta rummet beror på okunnighet, och man måste i viss mån ursäkta denna okunnighet därför att det faktiskt i vårt land har gjorts ganska litet för att sprida kunskap och upplysning om tuberkulosen och dess många problem. En översiktlig och uttömmande populärt hållen litteratur på detta område har hittills saknats. Det är därför man med stor tillfredsställelse efter läsningen av Heafs och McDougalls bok kan notera att denna betänkligen lucka i den socialmedicinska litteraturen nu blivit fylld. Utan överord kan fastslås, att en bättre handledning och orientering i de många problemen kring tuberkulosen och dess bekämpande och kring den tuberkulossjuka och hans situation hittills icke förelegat på svenska språket.

Det är mycket i denna utmärkta bok man ville citera, sida upp och sida ned. Inte därför att det är fråga om nya, hittills okända upptäckter eller synpunkter på problemet utan därför att det är enkla sanningar, som länge hävdats av de lungsjuka själva — icke minst i denna tidskrift — men som framstå i ett alldeles särskilt ljus, då de förkunnas av ett par av Englands mest framstående och internationellt kända tuberkulosläkare. Det är sanningen om att en aldrig så högvärdig sanatorievård förblir en halvmesyr så länge den sjukkes eftervård och återförande till en tryggad existens som samhällsnyttig medborgare icke är säkrad. Det är, att det är en paradox att "förbättra" eller "läka" utan att göra något för att "återställa". Det är, att den lungsjuka bland de många olika grupperna av partiellt arbetsföra arbetssökande vanligen är den minst välkomne och att han därför är i behov av sär-

Ett village settlement är bostadsbebyggelse i anslutning till verkstäder och arbetsplatser för tuberkulösa. Detta är alltså vad man på svenska skulle kunna kalla ett sanatoriesamhälle. Dessa välplanlagda små villor betecknas som en idealisk miljö för den tuberkulossjuka, där han kan leva med sin familj i trygghet.

skilda hjälpåtgärder, att han för att hävda sig på arbetsmarknaden behöver en god yrkesutbildning. Det är, att den lungsjuke för att kunna återvända till hälsa och arbete är i särskilt stort behov av en god bostad och en fullvärdig kost. "Man kan tryggt påstå" — säger författarna — "att miljöfaktorer — överansträngning, överdriven idrott, otillräcklig och olämplig föda, ohygienisk arbetsplats, fattigdom, nöd, sorger och bekymmer — alla spela en större roll för uppkomsten av nya tuberkulosfall än ärftligheten gör. Man kan gå än längre och säga att olämplig miljö bär ansvaret för flera återfall än som kan tillskrivas någon nedärvd egenskap".

I kapitel efter kapitel får man i boken följa den lungsjuke på hans väg tillbaka till arbetet. I inledningskapitlet behandlas bl. a. "arbetsgivarens synpunkt" och "den tuberkullöses speciella behov", här efter följer i kapitel II "olyckshändelsen", där omständigheterna kring sjukdomen utredas, så följer "läkningsprocessen", testningen" och slutligen en redogörelse för eftervården, omskolningen och yrkesutbildningen i kapitlet "tillbaka till arbetet".

Det är tyvärr icke möjligt att inom ramen för denna anmälan ens antyda alla de faktorer i "återställandets teknik", för vilka här lämnas en fyllig redogörelse. Här återfinnes bl. a. en teckning över "village settlements", deras organisation och arbetsmetoder. Av dessa kolonier för tuberkulösa torde Papworth och Preston Hall vara väl kända långt utanför Englands gränser. Artiklar om Papworth ha f.ö. tidigare publicerats i

FÖREBYGGANDE TUBERKULOSVÅRD...

Till det förebyggande arbetet hör också att hålla sig i god personlig kondition. Om kroppskrafterna äro nedsatta till följd av dålig och otillräcklig föda, överansträngning genom pressande arbete, nattvak, festande eller kanske flera av dessa omständigheter på en gång, då man så att säga brännt sitt ljus i bägge ändar, bli kroppens försvarskrafter mot sjukdomen nedsatta och man blir lättare angripen, än om man lever sunt och hälsosamt.

(Överläkare Bo Nordgren.)

Interiör från arbetsplats för tuberkulösa. Elektriska maskiner gör det möjligt för patienterna att lätt och snabbt tillverka smärre artiklar av läder. Dessa varor kunna sedan säljas till förmånligt pris.

svenska tidskrifter. Ett village settlement består av ett sanatorium, kring vilket industrier och bostadsbebyggelse för de från sanatoriet utskrivna placerats. Bostadsbebyggelsen utgör en hel liten by, där vissa av patienterna få bo under längre eller kortare tid tillsammans med sina hustrur och familjer.

Boken har försetts med ett förord av sekreteraren i Sv. Nationalföreningen mot tuberkulos, med dr John Lundquist, vilken också, som ovan nämnts, svarat för översättningen — på ett förtjänstfullt sätt bör man tillägga. Dr Lundquist har också i slutet av boken lämnat en kort översikt över åtgärder för återställande av tuberkulossjuka i Sverige.

Boken betingar ett överkomligt pris. Därför kan man vänta sig att många lungsjuka och många friska, som verkligen hysa intresse för de viktiga problem, som här avhandlas och som rör oss alla, köper den. Den bör finnas i alla sanatoriebibliotek och i alla konvalescentföreningars bibliotek. Men först och sist skulle man önska, att den sattes i händerna på varje socialvårdstjänsteman — ja, att den lästes av varje fattigvårdsordförande i detta land!

F. R. G. Heaf—J. B. McDougall: "Hur blir den tuberkulossjuka återställd." Övers. med. dr John Lundquist. Natur och Kultur. Pris 6:—.

Men tuberkulosen har av uppenbara skäl speciella krav på nationen. Det är en sjukdom, som drabbar mänskliga varelser vid en tidpunkt, då personligheten utformas och då levnadspanan utstakas. Tuberkulosfrekvensen är högst mellan aderton och tjugufem år — den tidsperiod då förlusten av en plats verkar mest ingripande på livsföring och ekonomi. Vidare finner flertalet tuberkulossjuka det svårt att helt ge sig hän åt det normala livets ström. De måste lära sig simma på grunt vatten och i betryggande närhet av stranden. Med varje återfall blir möjligheten att återvinna full hälsa mera avlägsen och de föras närmare stadiet av fullständig invaliditet.

(Ur "Hur blir den tuberkulossjuka återställd" av F. R. G. Heaf—J. B. McDougall).

Tuberkulosarbetet i Amerika

Föredrag hållet av distriktsläkare Harald Bjelke den 14 november 1947 i Norska läkares Tuberkulossällskap.

Genom vänligt tillmötesgående av den norska nationalföreningen mot tuberkulos äro vi i tillfälle att ge Status läsare några glimtar från tuberkulosarbetet i U. S. A. Denna artikel bygger på ett föredrag hållet av doktor Harald Bjelke, vari denne skildrar sina intryck och rön från en studieresa. Doktor Bjelkes framställning är emellertid starkt koncentrerad här och berör endast några huvudsaksnitt i föredraget.

Av alldeles särskilt intresse är bl. a. den höga tuberkulofrekvensen hos negrerna i U. S. A. i relation till den vita befolkningen. Tuberkulospårandet, skärmbildsfotografering m. m., förefaller att ha många likheter med vårt eget dispensärarbete i Sverige. 100 miljoner dollar i skatter går årligen till behandling och isolering av tuberkulösa, och sängantalet (platserna) vid sjukhusen utgöra omkring 100.000, vilket säger åtskilligt även om storleksförhållanden inom tuberkulosvården i detta väldiga land.

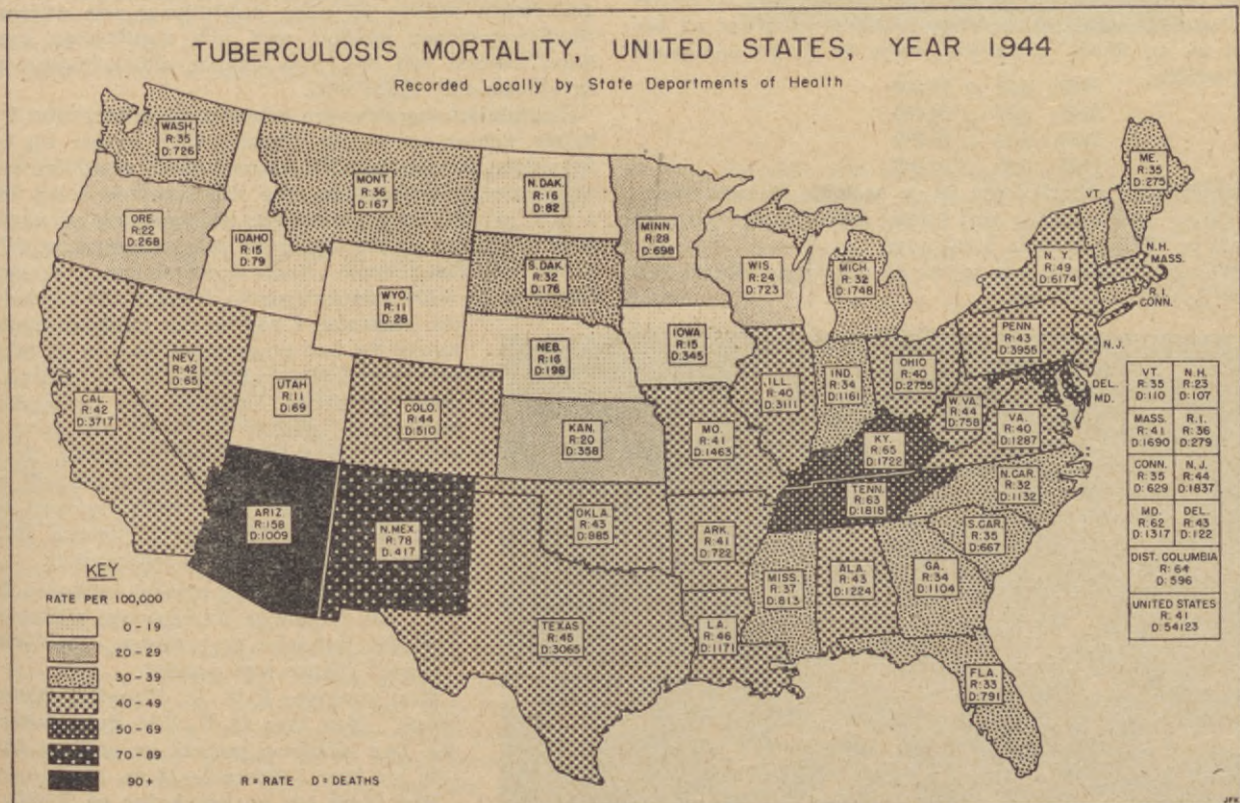
Då jag emottog anmodan om att här i Norska Tuberkulossällskapet berätta litet om vad jag hade sett i De förenta staterna av arbetet i kampen mot tuberkulosen, svarade jag ja, trots att många av sällskapets medlemmar äro mera kända på detta område i Amerika än vad jag är, efter mitt förhållandevis korta besök där borta.

Jag kom till New York i mitten av mars d. ä., och redan dagen därpå blev jag av dr Payn i Rockefeller Foundation, som täckt alla utgifter för resan, hänvisad till den 70-åriga direktören i The National Tuberculosis Association, Kendall Emerson.

Med hans hjälp och några amerikanska läkarevänners vägledning uppgjorde jag en plan för att se tuberkulosarbetet sådant det utföres i praktiken, samtidigt med avsikten att få en bild av administrationen och det offentliga hälsoarbetet.

Att ge en totalbild av tuberkulosarbetet är svårt. Det kan erinras att de 48 förenta staterna, utom Alaska och besittningarna för övrigt, är nästan lika stort (4/5) som Europa och att det från New York till San Francisco är lika långt som från Nordkap till Kap Tarifa på Spaniens sydspets. Från New York till Chicago — lika långt som från Köpenhamn till Venedig.

Jag vill därför, sedan jag först lämnat en samlad översikt över tuberkulosens utbredning i Staterna, berätta litet om tuberkulosarbetet i New York City.

From preliminary reports by courtesy of state departments of health and the National Tuberculosis Association.

Rates based on civilian population, as of July 1, 1944, including members of armed forces in each state, but excluding those overseas.

Charted by G. J. Drolet, Statistician
New York Tuberculosis and Health Association

Kartan visar tuberkulosdödligheten i U. S. A. år 1944. Fördelningen av dödligheten på de olika delstaterna i siffror och färgstyrka per 100.000 invånare är även angiven.

Det första stora företaget i De förenta staterna för att organisera ett samarbete mot tuberkulosen som folksjukdom startades år 1892 av dr Lawrence F. Flick, i det han grundade The Pennsylvania Society for the Prevention of Tuberculosis. Men redan år 1889 hade dr Herman Biggs försökt att realisera en offentlig administrativ tuberkuloskontroll i New York City. Det första privatsanatoriet upprättades 1875 av en dr Glutzmann, och det första sanatoriet för fattiga upprättades av Edward Livingstone Trudeau vid Saranace Lake år 1884. Det blev känt som Adirondack Cottage Sanatorium. Det första kommunala sanatoriet i Cincinnati Ohio år 1897 och det första statssanatoriet i Massachusetts vid Rutland år 1896.

År 1890 var tuberkulosdödligheten i De förenta staterna 24,5 pr 10.000. 1904 hade den sjunkit till 20, ett tal som här i Norge uppnåddes först under femårsperioden 1921—25. I De förenta staterna fanns det omkring 1904 100 tuberkulossanatorier och sjukhus för tuberkulösa med tillhoppa ca 10.000 sängar. Samma år bildades The National Tuberculosis Association med uppgift att organisera tuberkulosarbetet på ett större nationellt grundlag och att samordna den privata sanatoriedriften med det offentliga hälsoväsendets förebyggande verksamhet.

Först år 1912 upptogs spörsmålet om att få en tuberkulosavdelning i The State Boards of Health, d. v. s. i varje enskild stats hälsodepartement, och år 1917 framlades förslag om en avdelning för tuberkulösa i The Unites States Public Health Service, men förslaget gick inte igenom.

Så småningom blev det emellertid klart, att vissa delar av tuberkulosarbetet borde in under Federationens kontroll, men de privata tuberkulosorganisationerna var mycket emot att lämna från sig det program de hade börjat och utvecklat.

Först år 1944 etablerades The Tuberculosis Controll Division of the Unites States Public Health Service, d. v. s. 52 år efter det att den första tuberkulosorganisationen startat Pennsylvania.

Efter folkräkningen var det år 1940 ca 132 milj. människor i Staterna, varav 118,5 milj. vita och 13,5 milj. färgade. Nu räknas med tillhoppa 140 milj. och en årlig dödlighet på grund av tuberkulos av ca 55.000 människor, varje år jämnt sjunkande trots krigstiden.

1942:	4,31	pr 10.000
1943:	4,26	„ 10.000
1944:	4,13	„ 10.000
1945:	4,01	„ 10.000

Fördelningen av tuberkulosen på de enskilda staterna framgår av kartan över Staterna med inritad dödlighet såväl i antal döda som pr 100.000 levande befolkning.

År 1940 var dödligheten hos de vita 3,6 och för de färgade 12,8 pr 10.000 levande befolkning.

Luftfoto från Rochester Minn. Byggnaden med torn är den stora Majo Kliniken. Byggnaden bredvid är ett hotell, där patienterna bor under den tid de behandlas.

Till skillnad från vår egen statistik synes dödligheten på grund av tuberkulos öka hos de vita jämnt med åldern. Ungdomstoppen har försvunnit. Hos den färgade delen av befolkningen däremot är det en kolossal stigning i dödligheten under åldern 15—25 år, från 5—20 pr 10.000 för båda könen. Hos männen håller den sig ungefär lika hög med ökande ålder, medan den hos kvinnorna raskt sjunker jämnt ned till 70-årsåldern, och när samma dödlighet som hos vita kvinnor. Hos dessa färgade kvinnor finner vi därför en utpräglad ungdomstopp, som hos oss är en välkänd bild.

Generellt sett kan man säga, att i Staterna har kampen mot tuberkulosen genomförts ur epidemiologiska synpunkter, varvid isolering av de tuberkulösa har varit det centrala. Årligen användes nu bara av skatterna 100 milj. dollars till behandling och isolering av tuberkulösa. Omräknat till norska kronor utgör detta ca 10.000 kronor per dödsfall, vilket icke ligger mycket över vad det anslagsvis kostar även i vårt land. Det räknas med ett sängantal av inalles 100.000 i sanatorier och hospital, d. v. s. ca 2 sängar pr dödsfall. Tuberkulos-divisionen i Washington har framställt krav på ytterligare 50.000 sängar, i det standarden bör vara minst 2,5 pr dödsfall.

De första 14 dagarna var jag på New York Citys tuberkulosavdelning i Hälsorådet. Ledaren av denna är dr Herbert Edwards, en hygglig, energisk man i 50-årsåldern.

New York City Health departement håller till i en vacker 10-våningars byggnad ut mot Foley Square, alldeles i närheten av City Hall nere på spetsen av Manhattan. Centralkontoret för tuberkulosarbetet är här, hit kommer alla rapporter och här utarbetas all statistik. En del av läkarna är fast anställda med arbetstid från 9—17 med en timmes lunchpaus. Andra lungspecialister har timarbete och driver praktik vid sidan om. Dessa specialisters arbete består huvudsakligen i att "läsa filmer", tagna som massundersökningar vid högre skolor och liknande institutioner. Härför brukas olika filmförstorningar, 35 mm. och 70 mm., mest 35×35 cm. pappersfilm på stora rullar. Fotograferingen utföres på olika institutioner och utföres så att röntgenogrammen späckas med alla upptänkliga figurer av klips, märken och dyl., som framför allt kvinnorna smyckar sina blusar eller kjolar med.

Skärmbildsfotograferingen erbjudes på arbetsstället i alla fabriker, kontor o. s. v., där arbetarstocken uppgår till över 150. År antalet mindre, kombineras med andra samtidiga undersökningsserier. Fabriksägaren eller ifrågavarande bolag får betala 1 doll. pr foto. Programmet för undersökning av ungdom och barn är baserat på att reinfektion tuberculoses först och främst är en ungdomssjukdom. Kontrollprogrammet i skolan lägges därför på de äldre åldersgrupperna, framför allt högskole-elever och studenter. I distrikt där infektionsmottagligheten är låg, kan programmet baseras på tuberkulinprover med röntgenkontroll av de positiva, och om detta har börjat, fortsättes med periodiska tuberkulinprover, särskilt vid början och slutet av högskolan. Där infektionsmottagligheten är hög, är röntgenkontroll utan tuberkulinkontroll att föredra i praktiken. Av tuberkulinprover användes mest Mantoux, avläst efter 72 timmar. Infiltrat på 5 mm. och däröver räknas som positivt.

En metod, som också mycket användes, är "patch test". Ett fyrkantigt filterpapper mättat med tuberkulin, fastsättes med plåster. Upphöjning eller "noppor" räknas som positivt.

Mest användes P. P. D., "Purefied Proteine Derivate". Men även O. T., Old Tuberculin, användes. Den allmänna procent av positiva är från 10—50 hos barn i åldern 5—15 år.

New York har en befolkning på 8 milj. människor på en areal av 365 square miles, d. v. s. 945 km², ca två gånger Oslos nuvarande areal.

(Forts. å sid. 22.)

Fragment ur "Vad jag önskar"

Av JOSEF KJELLGREN

En storman inom svensk arbetardiktning har gått bort. Josef Kjellgren tillhör dem som förtjänat ett sådant namn. Som arbetets diktare stod han högt över vardagens förtretligheter och småskurenhet. Det var arbetets sjungande liv, kamratskapets styrka och den skapande kraften och storheten i arbetets mäktiga kollektiv som var själva de progressiva grundelementen i Josef Kjellgrens diktning. Status har sedan flera år tillbaka kunnat räkna honom som flitig medarbetare och gynnare. Han stod på samma plattform som vi — inte bara i egenskap av förkunnare och reformator om ett bättre och lyckligare samhälle — han hade själv drabbats av folksjukdomen lungtuberkulos och kände, förstod och kämpade tillsammans med denna grupp av människor.

När bokförlaget Natur och Kultur anhöll om ett bidrag till sin stora jubileumsbok "Vad jag önskar" hade Kjellgren ingen större svårighet att hitta lämpligt ämne. Med förlagets vänliga tillstånd äro vi i tillfälle att återgiva några fragment ur den artikel han skrev vid detta tillfälle. Artikeln handlar om de lungsjuka och den bristande eftervården. Många av de slutsatser och iakttagelser, som författaren kommit fram till, överensstämma kanske icke i alla stycken med den syn vårt förbund har på de lungsjukas problem. Detta förringar ingalunda värdet och intrycket av det patos och den levande känsla Kjellgren hyste för de tuberkulösa och deras strid för rätten till arbete och människovärdig existens. Josef Kjellgrens diktargärning skall leva, och de skönhetsfläckar hans penna obarmhärtigt tecknar är det allas vår plikt att snarast möjligt utplåna från vårt samhälles socialvård.

Josef Kjellgren hade under årens lopp samlat på klipp om de lungsjuka — "skamfulla minnen, sensationella tidningsnotiser och bittra insändare", säger han själv om denna samling ur vilken vi här närmast angiva några avsnitt.

"Herr redaktör!

Kan det verkligen vara så att hrr hyresvärdars vilja är allmäktig eller har en f. d. tbc-patient inga som helst rättigheter? Efter mina erfarenheter att döma kan den första av mina frågor besvaras med ett oreserverat ja! Den andra frågan med ett mycket kategoriskt nej! Hör på mig! I förra månaden blev jag återigen uppsagd från min hyresbostad sedan det kommit till världens kännedom att jag för några år tillbaka i tiden vårdats på ett sanatorium. Jag stred så gott jag kunde för min rätt och bevisade genom läkarintyg att jag var bacillfri. Men det hjälpte inte. Vården vidhöll uppsägningen. Och nu har för mig återigen den tröstlösa vandrigen börjat för att komma över en ny bostad. Man kan förlora hoppet och levnadsmotet när man under de senaste åren befunnit sig i samma situation inte mindre än tre gånger. Det tycks inte finnas något rum för mig i min hemstad till vilken jag är bunden med otaliga personliga band. Vart jag än kommer märker jag att människorna i min omgivning grips av smittorädsla. Snart orkar jag inte längre!"

II.

Vintern 1926—1927 arbetade jag som nitare vid Bergsunds mekaniska verkstäder. Det var en hård och köldstark vinter. Nitningen skedde per ackord och måste därför gå undan med

fart och precision. Men så småningom började det uppstå mackel och eftersläpningar. Nagelapan (vilket är den kamratliga yrkestiteln för den hantlangare vars uppgift är att svänga glödheta naglar från ässjan till nagelhålen i plåtarna som ska nitas) kunde inte riktigt följa med i det snabba tempo som fordrades. Svetten som rann över hans ansikte då han stod i den brännande värmen från kolässjan förvandlades genast till ett frostvitt puder när han kom ut i februarikölden för att svänga över naglarna till nitning. Trots alla spydiga och arginta anmärkningar (en arbetare med ackordsbrädskan i blodet väljer varken de vackraste eller vekaste orden i svenska språket då han tilltalar en "maskande" kamrat) blev hans arbetstakt allt strävare, långsammare och håglösare. Så småningom började han också hosta. Så snart vi hade måltidsrast eller helt enkelt tog oss "fem minuter", kröp nagelapan ner mellan ett par maskiner där han tillbringade tiden med att utstöta långa serier av hosta och harklingar. För oss andra i arbetslaget lät det både olustigt och onaturligt. I det yrke vi hade valt fick det helt enkelt inte finnas rum för några sjukdomar. Det var en sak som vi genom tyst överenskommelse var fullt ense om. — Hörududu, sade jag därför och upphöjde mig själv i ungdomligt övermod till både diktator, domare och doktor över den hostande hantlangaren. — Du som har paj, ska väl vara på ett sjukhus och inte gå härnere och skräpa. — — —

III.

För inte så länge sen träffade jag en gammal kamrat som jag kände från min tid till sjöss. I likhet med så många andra sjömän, både före och efter honom, hade han råkat ut för tbc. Den sjukdomen upptäcktes efter en olyckshändelse: under en brit-

tisk bombraid mot Hamburg kastades han baklänges över en relingsstötta och spräckte en ryggkota. Tillbaka i Sverige, efter nio månader i gipsbädd och omsorgsfull läkarvård, var min vän så pass bra att han, iklädd läderkorsett, kunde ge sig ut i förvärvslivet igen. Han gick till sjöss (det var ju hans yrke), bröt sönder ryggkotan, fördes till sjukhus, reparerades, blev bra, skrevs ut, gick till sjöss, bröt sönder kotan, reparerades och blev bra på nytt. — Tredje gången giltigt, sa läkaren. — Jag förbjuder er att gå till sjöss igen. Er rygg håller inte för såna strapatser. För övrigt måste ni in på ett sanatorium!

Och så kom han in på sanatorium. Och kom ut igen. Och då var det tid för honom att byta yrke. Men vilken arbetsgivare vill stödsla en bacillbärare och sjukling? Nu var min vän, som sett och erfårit ganska mycket i livet, som hade kunniga händer och en ännu frisk vilja, på väg att glida in i understödstagarnas skara. Detta säregna yrke som kanske räddar kroppen men som ofelbart krossar allt vad livsvilja och människovärde heter.

Många av oss B-människor sjunker lite djupare för varje gång tills den fruktansvärda dag kommer då vi känner hur viljegreppet släpper fullständigt. Vi orkar helt enkelt inte längre. Vi tvingas att ge upp i den alltför ojämn kampen om självhåvelse och "försonar" oss med vårt öde. Men den situationen får inte uppstå. Att uppge striden och bli en slött vegeterande understödstagare betyder ingenting annat än individens förruttelse.

IV.

När det senaste kriget slutat i Europa och stoffet definitivt kramats på alla sensationella detaljer, var det tid för de svenska tidningarna att även ägna sitt intresse åt mera säregna nyheter inom landet. En dag kunde således följande händelse redovisas med fetstilsrubriker:

TUBERKULÖS EXTRALÄRARE SMITTAR NER 11 SKOLBARN

Det finns en lucka i tankeverksamheten, säger Kjellgren, när det gäller återanpassningen efter sjukhusvistelsen, och det är i själva skarven mellan sjukhusvistelse och friskförklaring som det klickar ifråga om den sociala och samhällseliga framsyntheten.

Jag har läst mycket om tbc-sjukas problem; jag har sett och iakttagit en hel del och jag har även försökt tänka lite på egen hand. Dessa lekmanamässigt samlade iakttagelser har helt enkelt lärt mig att den som en gång öppnat dörren och stigit över tröskeln till vi-sjuka har ytterst svårt att definitivt och för alltid återknyta kontakten med ni-friska. Orsakerna är många (ett par av de vanligaste skymtar i de här ovan återgivna notiserna). Efter vad jag kan förstå är det just i själva skarven mellan sjukhusvistelse och friskförklaring som det klickar i fråga om den sociala och samhällseliga framsyntheten. Oändligt mycket av förstklassig vård, omtanke och god skötsel spolieras totalt då den "till livet" återvändande tbc-patienten, trots nersatt arbetsförmåga, tvingas att till varje pris hävda sig i kampen.

Kort sagt:

Inom den moderna sanatorie- och sjukhusvården görs allt för att den sjuke skall bli frisk.

Ingen lag eller medicinsk spärr finns f. n. som förhindrar eller förbjuder att den friskförklarade, som vill göra rätt för sig, snabbt och obevekligt får sin hälsa nerbruten på nytt.

Den friskförklarade tbc-patienten är ett mellanting mellan frisk och sjuk. Ett neutrum i samhällskroppen. En B-människa.

B-människornas problem är av alldeles speciell art. De är för friska att sträcka ut sig i en säng. Och de är alltför hjälplöst trötta för att utföra ett rejält dagsverke i framgångsrik konkurrens med topptrimmade A-människor.

Det är dåligt sport. Ingen idrottsledare skulle tillåta en otränad sprinter tävla med en långdistanslöpare i ett marathonlopp.

Men i fråga om friskförklarade tbc-sjuka sker det dagligen. B-människorna måste ställa upp i det långa loppet med alla odds

emot sig. Och de gör det gärna. De kommer ut från sanatoriet med den glada beslutsamhetens friska hy för att snabbt ta igen vad som försumrats under sjukdomstiden. Men den hårda het- sen ute i det "fria livet" har inget som helst gemensamt med den välavvägda rytmen i sanatoriets dagsschema. Efter några månader, ett halvår eller kanske något år börjar den kranke blek- heten återigen att sprida sig över B-människans kinder. Han kanske till en början inte är direkt och påvisbart sjuk. En serie småförkylningar och kronisk snuva kan inte räknas som full- goda skäl till att uppta en dyrbar sanatorieplats (som givetvis allra helst bör reserveras för de akuta fallen). Men till slut har B-människans tillstånd blivit sådant att han återigen tvingas vila ut på ett sanatorium. Efter omsorgsfull skötsel förvandlas han på nytt. Den glåmiga ansiktshyn försvinner. Aptiten växer. Krafterna sväller, åtminstone så länge han ligger till sängs eller regelbundet ligger sina viloturur. Sinnet återfår sin spänst. Arbetslusten kommer tillbaka. Han är "frisk" skrivs ut, dras ögon- blickligen in i den stora arbetsvirveln. Det går bra eftersom han ännu har reserver av magasinerad kraft och vila att ta av. Men så börjar det igen! Inom en alltför snar framtid är det som det förut varit. Hela hans dygn blir ett tjugufyrtimmarsjul som svänger honom runt från morgonens olustiga uppvaknande som övergår till dagens ineffektiva arbete som avslutas med kväl- lens huvudstupa trötthet.

En återanpassning gradvis med arbetsträning i den takt patienten orkar vid ett *arbetsinstitut* (flera sådana planeras nu i olika delar av landet) skulle förebygga många av de konsekvenser författaren realistiskt be- skriver. Arbetsträning och arbetsprövning under me- dicinsk kontroll, före inträdet i det hårda arbetslivet, kan säkerligen förebygga många återfall i sjukdomen.

Hittills har författaren i stort sett påpekat bristerna. Det är en successiv återvänjning till arbete han bl. a. eftersträvar och vid Österåsens sanatorium har han funnit arbetsterapi som ett stimulerande inslag i sjuk- huslivet. Om verksamhetslusten och den goda andan vid sanatoriet ges några glimtar i det följande.

Allt sker med fart och kläm, eftersom sjukhuschefen, född och uppvuxen i Norrland, trots studier och uppsalaår, livet ige- nom förblivit en av de praktiska och helt okonventionella ini- tiativens man. Alla frågor löses så att säga på stående fot, smi- digt, mänskligt och obyråkratiskt. Ingenting hindrar alltså att patienten-tandläkaren monterar upp sina apparater och börjar borra tänder. Patienten-frisören klipper och rakar. Patienten- forskaren förvandlar sitt sjukrum till ett laboratorium. Patien- ten-journalisten knäpper på sin skrivmaskin. Patienten-skåde- spelaren trimmar nöjesdetaljen. Patienten-konstnären plockar fram duk och penslar och försvinner till skogs.

Kjellgren talar även om ett "sanatoriesamhälle", efter mönster av det engelska Papworth, där starkt invalidi- serade och kroniskt tuberkulösa skulle kunna få arbete, trygghet och utkomst vid sidan av det ordinarie arbets- livet och dess påfrestningar. Denna tanke framföres i korthet här:

Tanken med Papworth är att pat. efter deras relativa tillfrisk- nande erbjudes sysselsättning med olika slag av halvfabrikat o. dyl. allt efter sina krafter, från 2-3 till högst 5-6 timmar pr dag och kan på det sättet försörja sig själva och t. o. m. sin even- tuella familj. De har full rätt att helt och hållet bosätta sig inom settlementet (en riktig by, vars olika funktioner till alla delar sköts av friskförklarade tbc-patienter och partiellt ar- betsföra) under idealiska förhållanden, billig hyra, o. s. v. Under de 25 år som Papworth existerat, har inte ett enda barn som bor inom settlementet blivit infekterat.

(Forts. å sid. 22.)

KONST MOT SJUKDOM

Av ERIC
LINDBLAD

"Lövskog mot vårhjus sky" kan man kalla denna teckning utförd av patient vid Söderby Sjukhus.

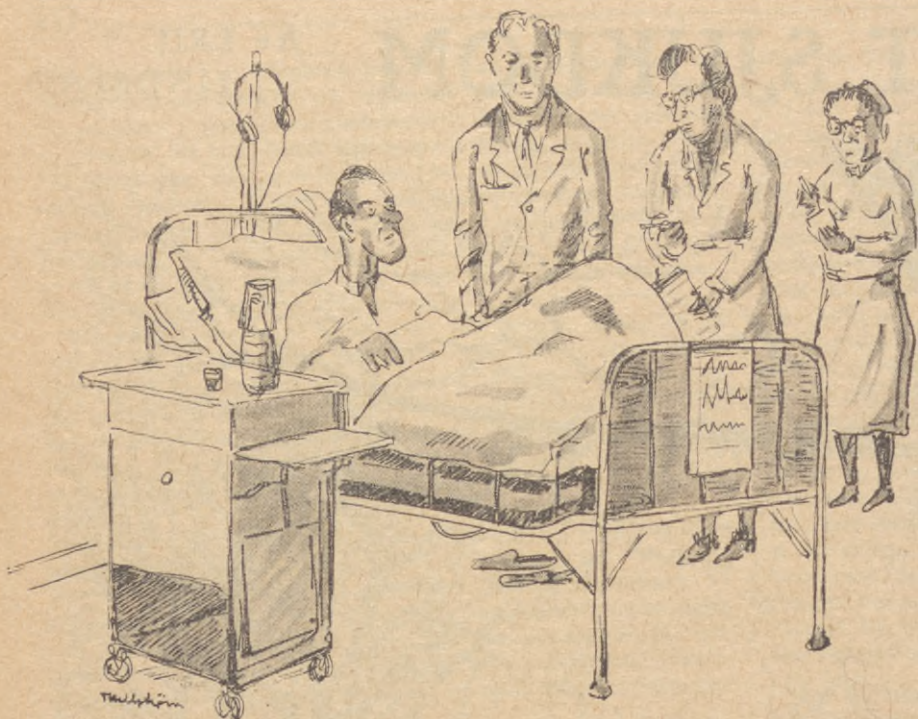
Författaren till denna artikel förvånar sig över hur litet som gjorts för att bereda tillfälle till konstutövning vid våra svenska sjukhus. Artikeln säger oss åtskilligt om konstterapiens betydelse i sjukhuslivet. I samband härmed äro vi även i tillfälle att återgiva några arbeten, utförda av sanatoriepatienter, vilka visa goda prov på fantasi och skaparglädje hos konstterapiens utövare.

När för något mer än ett år sedan Nora A. Haworths och E. Mary MacDonalds bok om "Sysselsättningsterapi" utkom i svensk översättning, skrev Sigröd Höjer i sitt förord att hon önskade boken skulle bli oss en sporre, att så vitt möjligt införa sysselsättningsterapi å våra sjukhus och vårdanstalter till patientens och sjukhusets fromma. England har som bekant

varit ett föregångsland, när det gällt att planmässigt taga sysselsättningsterapi i läkekunstens tjänst, där har den blivit en erkänd vårdform, som skall ordineras av läkare och även kontrolleras av denne och som sådan blir den tillämplig på alla grenar av sjukvård. Numera är sysselsättningsterapi även på frammarsch i vårt land, men säkerligen ha vi, som ägna oss åt en sådan vårdform, mycket att lära av de länder, som deltagit i kriget och vars invalider i första hand bringas till hälsa och aktivitet ofta med tillhjälp av sysselsättningsterapiens medel. Man kan särskilt ihågkomma att i England vid de ortopediska fallen huvudvikten lägges vid att nämnda terapi skall träna upp en viss funktion, något som hos oss tillämpas mera sällan.

Den här omtalade boken har nu fått en än märkligare efterföljare i "Konst mot

sjukdom" av den engelske konstnären Adrian Hill, som på ett berömligt sätt själv kämpat för konstterapiens införande vid sjukhusen. Då jag inte kunnat underlåta att förvåna mig över hur litet intresse ägnas åt patienternas konstutövning vid våra svenska sjukhus — om detta nu beror på att vederbörande överläkare ej är konstintresserad eller än mer ej tänkt sig den möjligheten att konsten skulle kunna utgöra en hälsokälla — torde måhända Hills lärospan, så som de framkomma i hans uppteckningar, öppna nya perspektiv och väcka impulser till åtminstone försök med konstterapi vid våra svenska vårdanstalter. Jag vet av egen erfarenhet att på sina håll överläkaren sedan många år tillbaka klart insett en sådan terapi berättigande och även prövat den praktiskt. På nära håll har jag haft tillfälle att observera några fall

"Ronden" är en av de centrala händelserna på ett sjukhus. Omkring detta traditionella besök av läkare och systrar utspinner sig alltid olika förnimmelser av allvar, förväntan och stundom även en något respektlös humor. Nog tycker vi för vår del, att den medicinska sakkunskapen för ögonblicket ser något konfunderad ut — och patienten verkar vara på flykt, både i tankarna och ur sängen av min och hållning att döma. Teckningen utförd av patient vid Söderby Sjukhus.

inom sinnessjukvården, där konstterapi enbart synes ha varit av godo. Vid våra större sjukhus borde inrättas ateljéer med full utrustning inte endast för målare utan också för skulptörer och träsnidare. Här skulle patienter (långliggare) få tillfälle att prova sina anlag, hit skulle på bestämda tider komma en konstterapeut som undervisare och ledare av arbetena. Jag är övertygad om att en sådan ateljé skulle hälsas med tillfredsställelse av patienterna.

Själv tvingades Hill att på grund av lång konvalescens bli bunden vid ett sanatorium; en dag stod en cyklamen på bordet vid sängen, och gripen av en plötslig impuls börjar han måla av blomman. Han har kommit till den för många konvalescenter brydsamma tidpunkt, då kroppen tycks ha blivit utvilad och då själen åter kommer i balans, men då man i själva verket är ganska urled vid vilan, och inte vet hur man skall få tiden att gå. Visserligen var nu Hill yrkesmålare, men det tog dock ganska lång tid innan han kom på idén att åter sätta igång med tecknandet från sängen. Men med stor tillfredsställelse märkte han hur timmarna ilade iväg, hur tiden fick en helt annan mening, hur konvalescenttiden helt plötsligt var till ända. Konstutövningen hade tydligen varit den terapi, som hjälpt honom att övervinna tiden och kommit honom att känna sig friskare. Allt detta

hände några år före kriget och själv säger Hill, att han vid denna tidpunkt ej kunde inse möjligheten att göra andra sjuka delaktiga av den nytta han drog av konstterapi. Först senare under de första krigsåren skulle han få delgiva sina lärdomar vid en beredskapsavdelning för vård av sårade från krigsmakten och då efter det att sysselsättningsterapeuten vid sjukhuset föreslagit honom att börja en enkel undervisning i teckning och målning till sådana patienter, som inte hade lust att utöva något av de hantverk, man kunde bjuda på. Trots att det här var fråga om kortliggare, visade sig intresset från början stort, de soldater, som målade, brukade i regel göra skräckmålningar från kriget eller fantasiporträtt över brunetter, präglade av en egendomlig primitiv sex appeal. När man tröttnat på rena kopieringen och verkligen börjat inse hur mycket intressantare det var att söka skapa fram något ur egen fatabur, blev deras bildspråk genast naturligare. Emellertid blev konsten för dessa sårade soldater, som snart nog återvände till fronterna, ett intermezzo, och ett roligt sådant, då det fick tiden att gå. Men Hill förstod att det var ingalunda massundervisningen, som var den rätta vägen för konstterapi. En individuell undersökning av varje patients behov var nödvändig, först för de patienter, som hade en relativt lång konvalescens kunde konstterapi

få välgörande verkningar, för dem kunde en studiekurs planläggas. Bland sanatoriets patienter fick han snart nog en grupp, som var intresserad, och för denna framlade han konstterapiens konstruktiva värden och framför allt nöjet av att måla eller teckna — "det är roligt att göra en tavla, när ni målar en sådan, skapar ni någonting." Han börjar undervisningen, kommer till patienterna med någon tids mellanrum, ger dem endast tekniska tips, som sätter dem i stånd att utveckla idéer, men som fostrar samtidigt en längtan efter ledning, han uppmuntrar och eggjar. Han rekommenderar "klottrandet" till en början som varande bäst för nybörjaren, han behandlar mycket försiktigt dem, som äro entusiastiska amatörer, ty han vet att dessas önskan är att förfina tekniken men inte förbättra omdömet, därför låter han de pittoreska motiven vika för de allvarliga realiteterna i omgivningen. Ej sällan träffar han på patienter med talanger, som slumrat i alla år, men som först konvalescenttiden givit en chans att omsätta till verklighet de syner, som långsamt mognat i själen. Han observerar att här läker konstterapi, hoppet lever upp, och med varje ny fullbordad tavla blir patientens förbättring påtagligare. (I detta stadium skall patienten få en ordination från läkaren, som föreskriver, hur mycket de få teckna och måla dagligen. På så sätt blir konstterapi en viktig beståndsdel av deras behandling och den regleras efter patientens tillstånd). Många intressanta iakttagelser kunna göras under detta arbete, således sker ej sällan en förändring i motivvalet vid patientens tillfrisknande, när sjuklingens kroppsliga motståndskraft är som minst när fantasien oanade möjligheter. Så länge patienten är sängliggande produceras i allmänhet både kvantitativt och kvalitativt bättre saker än när han får lov att gå uppe, då arbetstakten sjunker katastrofalt. När allt kommer omkring, måste alla de sysselsättningar, som konsten kan erbjuda, betraktas enbart som ett tjänligt medel att fylla ut en trötande sjukdomsperiod. Man får nöja sig med det förhållandet, att man inte kan fundera ut bättre behandling att bekämpa själslig letargi med än den, som framkallar längtan att skapa.

Hand i hand med konstterapi försöker Hill få sina patienter mera konstsinna genom föreläsningar med skioptikonbilder, genom privatsamtal, illustrerade med färgtryck och en vykortsupervisning för de sängliggande patienterna. Han vill klargöra för klientelet vad det beror på att man kan leva ihop med en tavla och njuta av den. På detta sätt kom så småningom målare, som förut varit fullkomligt obekanta att få liv, och berömda tavlor, som man endast hade ett vagt minne av, blevo verkliga favoriter. För att kunna se en tavla ordentligt måste den sitta på en vägg, men härvid kom man i strid med engelska förhållningsregler, som förbjöd

taflor att finnas i sjukrummen. Hill övervinner också dessa förbud, och man satte upp permanenta ramar, i vilka tid efter annan färgtryck sköts in. Det tog sin tid innan den "moderna" konsten accepterades, men när isen var bruten, ville patienterna ha mer. Från det rent kända av konsten blev i många fall steget inte långt till individuella försök att skapa någonting. Materialet fanns ju tillgängligt vid sjukhuset, det var bara att pröva på. Uppstod någon gång tvekan inför valet av teknik (blyerts, bläck eller krita) tillämpades en gammal god regel: det spelar ingen roll hur man åstadkommer en effekt, bara resultatet blir sådant man tänkt sig eller det goda rådet: gör bilden så som ni själv tycker, gör den när det faller er in, och gör den så bra ni kan. Till den skara konstadepter bland patienterna, som nu följde konstterapeutens handledning, gavs veckouppgifter. Således kunde en grupp få till uppgift att rita eller måla "Söndagsmorgon", och det borde ha varit synnerligen intressant att se de färdiga resultaten, där var och en lätit associationerna utan hämningar skapa motivvärlden. Det var ingalunda svårt att att denna lilla tävlingsuppgift hade betydelse att patienterna stort nöje, att de njöte av att rita och måla och helt och hållet gick upp i arbetet. Nu gällde det alltså att bibehålla detta intresse levande genom regelbundna besök, genom att söka höja standarden. Ur sin erfarenhet på detta område, då det gäller undervisningen, har Hill velat citera Charles Marriot — "nästan varje individ är eller skulle kunna vara en konstnär i någon konst, efter som känslan för formen är praktiskt taget universell, låt vara att den kan behöva odlas" eller Marion Richardssons formulering — "den kloka läraren förstör inte barnets skapande verksamhet genom att tvinga på det sin vuxna känsla för det riktiga". — Man måste förstå att patienten endast är vuxen till åren, den skapande verksamheten i hans strävan måste bedömas på samma sätt som barnets försök, och nybörjaren, som på äldre dar börjar en konstutövning, står på samma nivå som barnet ifråga om graden av abstraktion. Alla instruktioner måste ges mera som en hjälp och berövas helt och hållet karaktär av dogmer. Önskan att rita eller måla på patientens eget sätt är

Kvinnan är inom konsten ett kärt objekt för konstutövarnas intresse och skaparförmåga, vilket även denna bild ger ett gott bevis för. Teckningen är utförd av patient vid Söderby Sjukhus.

just det rätta ögonblicket, som måste psykologiskt utnyttjas. När tavlan är färdig, spänningen tonat av, kvarstår tillfredsställelsen. Arbetets resultat har fört in patienten på en hoppfull väg, som underlättar tillfrisknandet. För arbetets utförande, då det gäller sängliggare, rekommenderas särskilt konstruerade staffli.

I allmänhet är det inte tillrådligt att låta sängliggare måla med oljefärg, i så fall måste de iklädas målarrock eller förkläde.

En del sjukhus i Englund har fått del av Brittiska röda korsets tavelbyttssystem. En representant besöker sjukhusen en gång i månaden och byter om reproduktioner i sjuksalarna. Det är inte oviktigt vilka tavlar, som hängas ut. Tavlorna måste framför allt lugna och trösta patienterna, de måste därför ha en tankeväckande kvalitet, som man ofta finner bland naturalismens målningar. Bland engelska patienter har således "Hölasset"

av Constables och "Vadet i bäcken" av Turner en stor popularitet.

Numerä har konstterapi prövats vid olika sjukhustyper i England och man påvisar ett stigande intresse för vårdformen som sådan. För de personer, som känna sig manade att göra en insats för denna terapins utveckling vid sjukhusen, har Hill slutligen några ytterligare goda råd att ge. Han påminner om att läkare i allmänhet äro mycket upptagna personer, men om man kan övertyga dem om att konsten kan vara till nytta som behandlingsmetod och som sysselsättning, då kommer arbetet att anses som en del av den rutinnässiga behandlingen och terapeuten kommer att känna, att han verkligen utför en viktig del av arbetet med att få patienten frisk igen med hjälp av en av världens bästa mediciner — konsten. Konsten i sjukvårdens tjänst kommer att arbeta sig fram lika väl som konsten i allmänhet, i samhällena kommer konsten att ersätta konstskolor, varje konsteentrum kommer att ta sig an ett närliggande sjukhus eller sanatorium. Varje sjukhus kommer att ha sitt eget bibliotek med reproduktioner, vykortstryck och konstböcker, varje sjukhusinrättning kommer att ha sin konstterapeut. I varje sjuksal och i varje enskilt rum finner patienten en tavla. Ramen är fastsatt på väggen och reproduktionerna i densamma byts ut med jämna mellanrum precis som sänglinnet. Och emellanåt bör man försöka sig på med konstutställningar på sjukhusen och sanatorierna.

Dr Harley Williams, som förordar konstterapi införande vid sjukhusen säger slutligen: "Alla sätt att utlösa skapardriften kan ge en djup tillfredsställelse och dess adekvata utveckling medför själslugn och en känsla av välbefinnande, som har en mäktig verkan på en sjuk människas hela tillstånd och inställning. Tuberkulospatienten har långa perioder av sysslolöshet, då han inte har något nyare att fylla sinnet med än utsikten av väggen mitt emot eller samtal med den alltför välkände patienten i sängen bredvid. Då kan en bra tavla ha ett budskap att framföra, som aldrig blir tjatigt."

(Adrian Hill: Konst mot sjukdom, Natur och Kulturs förlag, kr. 7:—.)

LINDHOLMS KLICHÉFABRIK A/B

Gamla Brogatan 19 — STOCKHOLM — Tel. 20 54 20

Utför snabbt och billigt

Kvalitetsklichéer

Retuscher — Ritningar — Stereotyper — Matriser

Den sobert eleganta

Damväskan i läder

finner Ni hos

PALMGRENS

Sibyllegatan 17. Tel. 67 93 35

Huvudstad sommarsol

Denna byggnad, inramad i sommarens grönska, ligger dock mitt inne i stadens trafikpuls. Och vad byggnaden heter har väl den allmänbildade läsaren redan gissat?

Stockholm i nattljus. En rundfärd exempelvis spårvagn nr 4 ger vackra stämningsbilder av huvudstaden byggd på holmar och effektfulla ljusreflexer över den nattliga vatten.

Foto: Gullers

Och här går trafikströmmen, vilket denna bild kanske icke ger så starkt intryck av. Trafikströmmen går som mäktiga pistongslag i huvudstadens jäktande vardagsliv. Stockholmarena ha ju fått rykte om sig att vara världens mest hetsade människor, och ryktet har kanske ett visst fog för sig.

Stadshuset ha vi ofta sett på bilder, bl. a. på vykort från vänner, som gästade Stockholm. Omkring denna byggnad, till vilken stadens styrelse är koncentrerad, susar nu sommarvindar i träd-kronorna medan stadens styresmän söka komma tillrätta med alla de svåra problem en växande storstad har att brottas med.

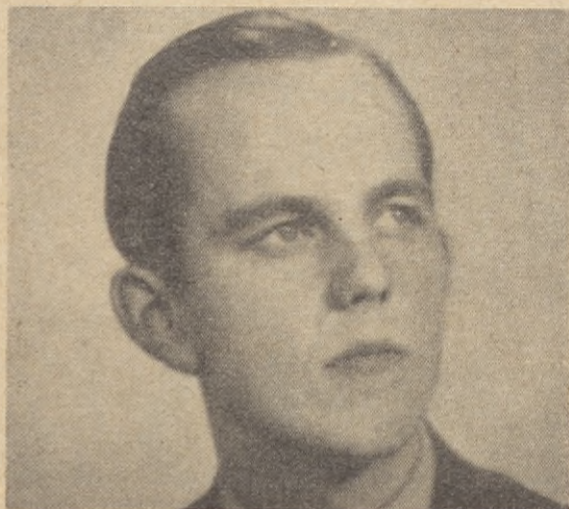
Unga resenärer hälsa Stockholm med glada blickar och förväntansfulla blickar. Och invid en av de historiska kungarnas statyer har några av dem tagit sig en solljuv lunchpaus till dess skrivmaskiner och telefoner ångar.

Stockholm växer i höjd och ytvidd. Här se vi något av den nyaste bebyggelsen — och snart närma vi oss miljonen innevånare!

Tänk så mycket vi fått av henne

Av Lars Fredin

I serien unga diktare presentera vi denna gång Lars Fredin, som nyligen erhållit ett stipendium från Sveriges Författareförening. Fredin är född så sent som 1919 och har hunnit med två diktsamlingar, "Utan villkor" utkommen år 1944 och "Sången om stranden i havet" år 1946, båda utkomna på Bonniers förlag.

"I lyriken bör det musikaliska momentet vara stämninggivande, men den bör även ha analytisk och tidskritisk skärpa", säger den unge författaren bl. a. i en intervju med Status. På tal om 40-talisten och den äldre diktarkonsten vill Fredin för sin del icke dra några bestämda gränslinjer. Varje diktare har sina uttrycksmedel, och man kan även påstå om dikten att den drar nytta och näring ur den mylla och miljö ur vilken den växer — till rikare skördar och upplevelser... För vår del vilja vi försöka tolka detta så, att det gamla lever kvar i det nya och att dikten, liksom allting annat, är utsatt för förnyelse och nya tillskott, men står kvar på sin eviga och ursprungliga värtgrund.

Författaren har i här återgivna prosastycke — "Tänk så mycket vi fått av henne" — tagit upp några enkla vardagsproblem till kritisk analys, vilket vi överlämna åt våra läsare att själva taga del av och närmare bedöma. — Finns det sådana människor — som författaren skildrar i sin novell — och möter vi dem ofta i de dagliga bestyren och umgänget?

Hon var så påträngande. Hon kom hem till oss i allmänhet utan att säga till i förväg. Både hon och vi hade ju telefon.

Jo, ibland hände det förstas att hon ringde innan hon kom. Men då var hon alltid redan på väg. Då ringde hon från någon kiosk inne i stan och sa att hon kommer om en kvart. Sen la hon på luren utan att man själv hann säga ett enda ord.

Vi hade tänkt ha en söndag för oss själva, min fru och jag. Hade tänkt att ta det lugnt: läsa, ta en promenad. Inte något särskilt, inte något planerat.

Så just när vi var påklädda, skulle gå ut, kom hon. — Jag ryckte till, när jag hörde ljudet från dörrklockan. Tre hårda, bestämda signaler. Det var ingen annan vi kände, som ringde just så.

Vi öppnar inte, tänkte jag. Men det stannade vid tanken. Hon hade säkert hört att vi var inne. Vi stod ju alldeles intill dörren och en klädhängare hade nyss ramlat i golvet, så nyss att hon måste ha hört det.

— Ska ni gå ut, när jag kommer?, sa hon.

— Inte visste vi att tant... sa jag.

— Nu får du sätta på kaffet, Märta, sa hon.

En slags vit skadeglädje steg upp i mig. Vi hade inget kaffe hemma. Vi hade slut på korten. Men glädjen blev kortvarig. Jag hade glömt bort att vi fått en burk amerikakaffe för längesedan som vi inte öppnat.

"A coffe extract combined & powdered with added dextrins, maltose & dextrose" stod det på burken, som min fru plockat fram.

— Har vi inget riktigt kaffe, sa jag.

— Det vet du väl att det är slut, sa hon.

Jag sa ingenting utan gick in i rummet och sköt till dörren, så att den svängde igen ungefär till hälften. Jag ville inte stänga den helt, så att dom skulle lägga märke till att jag inte ville ha deras sällskap.

Jag fick alltid handla på kompromiss när hon var här. För att slippa höra hennes förebräelser, för att slippa ha henne alltför nära inpå livet.

Hennes röst skralade ute i köket som om hon hållit tal till en folkmassa. Hennes skratt ekade mellan väggarna.

— När tvättade du fönsterna sist, sa hon. Hon inväntade inte svaret utan fortsatte: Har du inte sagt till Gustav att han ska köpa ett ordentligt köksbord åt dig. Jag såg ett hos Bärns för trettiofem kronor. Men det har ni naturligtvis inte råd med, som vanligt. Att inte Gustav skaffar sig ett bättre jobb, nu när det är så ont om arbetskraft överallt...

— Ska du ha något kaffe, så får du komma hit, ropade Märta.

— De e riktigt, karlar ska inte krusas. — Har du inget annat kaffe, sa hon, när hon fick se det ovomaltineliknande pulvret. Inte ens en kopp riktigt kaffe kan du kosta på din mor.

— Jag sa ju nyss när Gustav frågade, att jag inte hade något kaffe kvar, sa Märta.

— Det har jag inte hört, sa modern. Man ska naturligtvis ta med sig kaffe när man kommer till dig.

Hon var kvar ända till middan. Sen när hon gick tyckte jag att he' a söndan blivit förstörd.

— Vi borde nog ha ett nytt köksbord i alla fall, sa Märta. Mamma bråkar ju jämt om det.

— Ja, och när vi skaffat det, så är det något annat hon börjar bråka om, sa jag.

— Nu är du orättvis; tänk så mycket vi fått av henne.

Som vi ständigt får äta upp, tänkte jag, men sa ingenting.

Jag mindes för väl hur det hade varit i julas. Hon riktigt poängterade för alla närvarande, vad vi fått av henne.

Ungefär så här: Jag hade ju inte råd att köpa en bättre stol, men när dom inte själva skaffat sig något bekvämt man kan sitta i, så fick jag ju lov att... — å sängarna, å lampan, å mattan ute i kapprummet —. Allt drog hon upp.

Och om man nekade att ta emot, då var man otacksam. — De e tacken för att man vill hjälpa er, brukade hon säga.

— Ska vi gå på bio ikväll, sa jag till Märta.

— Det har vi inte råd med, sa hon.

Det hade börjat mörkna ute och jag kände mig nervös och trött och hade helst velat gå och lägga mig. — Jag sa att jag skulle gå ut och köpa en tidning.

— Du kan väl vänta tills jag får disken klar, sa Märta. Det är minsann så sällan vi får vara tillsammans.

— Jag kan hjälpa dig å torka, sa jag.

— Det brukar du aldrig vilja annars. Och förresten går det nog fortare om jag gör det själv.

Jag ville inte bråka, så jag sa ingenting. Det låg redan för mycket misshumör i luften.

Det ringde på telefon. Jag gick och svarade.

Det var Märta's mor, som glömt sina glasögon.

— Vill du vara hygglig å åka in med dom, sa hon.

— Vi kommer väl båda två, sa jag.

Hon skrattade sitt vanliga bullrande skratt.

— Måste du ha dadda med dig för att åka in med ett par glasögon, sa hon.

— Vi hade ändå tänkt gå ut en stund, sa jag.

— Märta har väl annat å göra än att gå ut och flanera, sa hon. Får jag tala med henne. Skynda dig så att du kommer in, innan porten stängs.

— De e tant, ropade jag till Märta, hon ville visst tala med dig.

Jag gick ut i kapprummet och tog på mig överrocken.

— Vänta ett tag, sa Märta. Mamma ville att du skulle ta med några syltburkar också, som vi fått låna av henne. Dom står i högsta skåpet. Du kan ta kassen som ligger i skrubben.

Nu kände jag riktigt hur lönlöst det var att säga någonting.

— Gustav vill naturligtvis inte göra mig den lilla tjänsten, sa modern till Märta.

Hon talade så högt att jag hörde allt vad hon sa, fast jag stod ett par meter bort från telefonen.

— Säg till honom att han ska få en kopp riktigt kaffe för besväret. Men be att han skyndar sig. Jag ska väl inte behöva gå ner i porten och öppna för hans skull. Klockan är redan över halv nio.

När jag kom ivägs med syltburkar och glasögon hade en buss nyss gått. Och eftersom det var söndag, så gick dom bara var tjugonde minut.

Jag skulle absolut inte hinna in före nio. — Jag gick in i en telefonkiosk för att ringa till Märta, men det tutade upptaget, fast jag höll på att ringa i över tio minuter.

Jag ville inte själv ringa upp min svärmor och säga att jag inte skulle hinna. Förresten så skulle jag väl inte ha kommit fram, för det var väl antagligen hon och Märta som fortfarande höll på att prata.

En ledig taxi svängde in vid busshållplatsen. Klockan var en kvart i nio och bussen skulle inte komma förrän om tio minuter, så jag hoppade in i bilen och bad chauffören köra till en bio, som låg om hörnet, där min svärmor bodde.

Jag ville inte åka ända fram, för det kunde ju hända att hon låg i fönstret och tittade och om hon då såg att jag tagit bil, så visste jag att jag skulle få höra av detta slöseri med pengar flera år framåt.

Och att förklara för henne att bussen nyss gått och att jag inte skulle hunnit på annat sätt, det skulle hon inte bry sig om att lyssna på.

Varför skyndade du dig inte så att du hann i tid, skulle hon säga. Du är då alltid så långsam. Och att ta bil, har ni råd med det, va?

Klockan var en minut i nio, när jag kom in genom porten.

— Du kommer sent, sa hon.

— Ja, det var knappt jag hann med bussen.

— Du är då alltid så sölig av dig. Förresten när jag tänkte på det efteråt, så kunde jag ju använt mina andra glasögon. Men jag brukar inte göra det i vardagslag. Och du skulle ju ändå ta dig en promenad, sa du.

Promenad, tänkte jag.

Vi satt ute i köket och drack kaffe med skorpor.

— Har du inte skaffat dig en ordentlig skjorta ännu, sa hon.

Att gå med sportskjorta på söndan, tycker jag inte passar sig något vidare. — Ska ni inte ha några barn snart, fortsatte hon — och log. Du förstår, när man börjar bli gammal som jag, så längtar man efter lite småfolk att pyssla med. — Så pass goda inkomster har du väl i alla fall.

Det lät inte så när tant talade om köksbordet förut idag, tänkte jag.

— Skulle du inte själv vilja att Märta fick en liten unge, sa hon. Du är väl för egoistisk för det, kan jag tro. — Det är ett sånt besvär, förstås. Märta talade alltid förr om hur meningslöst det var att gifta sig, om man inte tänkte ha barn. Det är ju äktenskapets mening, brukade hon säga.

— Vi har nog tänkt på det, svarade jag liksom automatiskt.

En obehaglig känsla hade smugit sig in i mig, när hon sa: "När man börjar bli gammal som jag, så längtar man efter lite småfolk att pyssla med."

— Jag måste nog gå nu, sa jag. Jag skulle köpa en kvällstidning i kiosken innan dom stänger.

— Du kan ta min — jag har redan läst den, sa hon och pekade på en tidning, som låg på köksbordet.

— Ja tack, men jag skulle ha med sportbilagan, sa jag. Jag var egentligen inte alls särskilt intresserad av sportnyheterna, men...

— Gör som du vill, sa hon. Det var ju väldigt vänligt av dig att komma hit med mina glasögon i alla fall. — Vill du säga till Märta, att jag kommer hem till henne med lite smutskläder på onsdag. Det är klart att jag skall betala tvättmedlen, så att ni inte får några utgifter för min skull. Men jag har ju ingen modern tvättstuga med centrifug och sånt, som ni har därute...

— — —
Som vi har därute, tänkte jag, när jag steg på bussen hem.

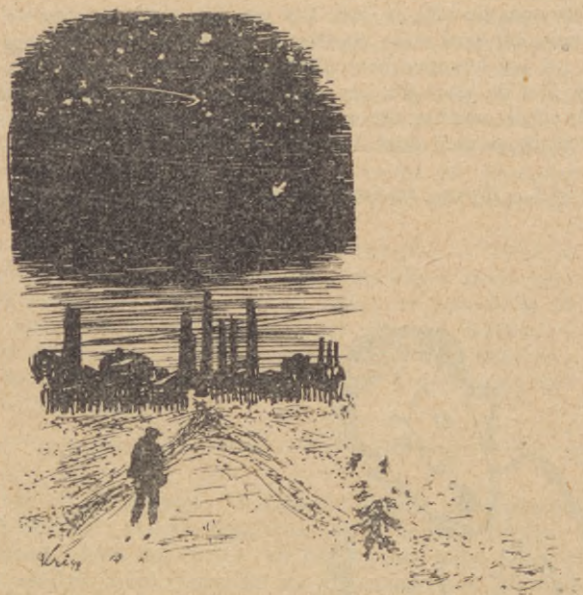
Sotfragment

av STIG SJÖDIN

I.

Från den första långa semestern,
kom jag till helvetesheta långreven
i helvetesheta trådverket
i sommarblå varma juli
och fick mig en ringdans,
så att händer och hud minns
intill evig tid.

Haspeln tämjde en röd orm varje minut,
den stirrade med hatiska ögon
från den blanka hällen och i min rygg
högg tio likadana, lika heta ormar
med tusen nålstygng.
Svetten gjorde blåstället stelt
och där kunde jag i vita linjer
läsa min utstadda möda,
när veckan var slut.

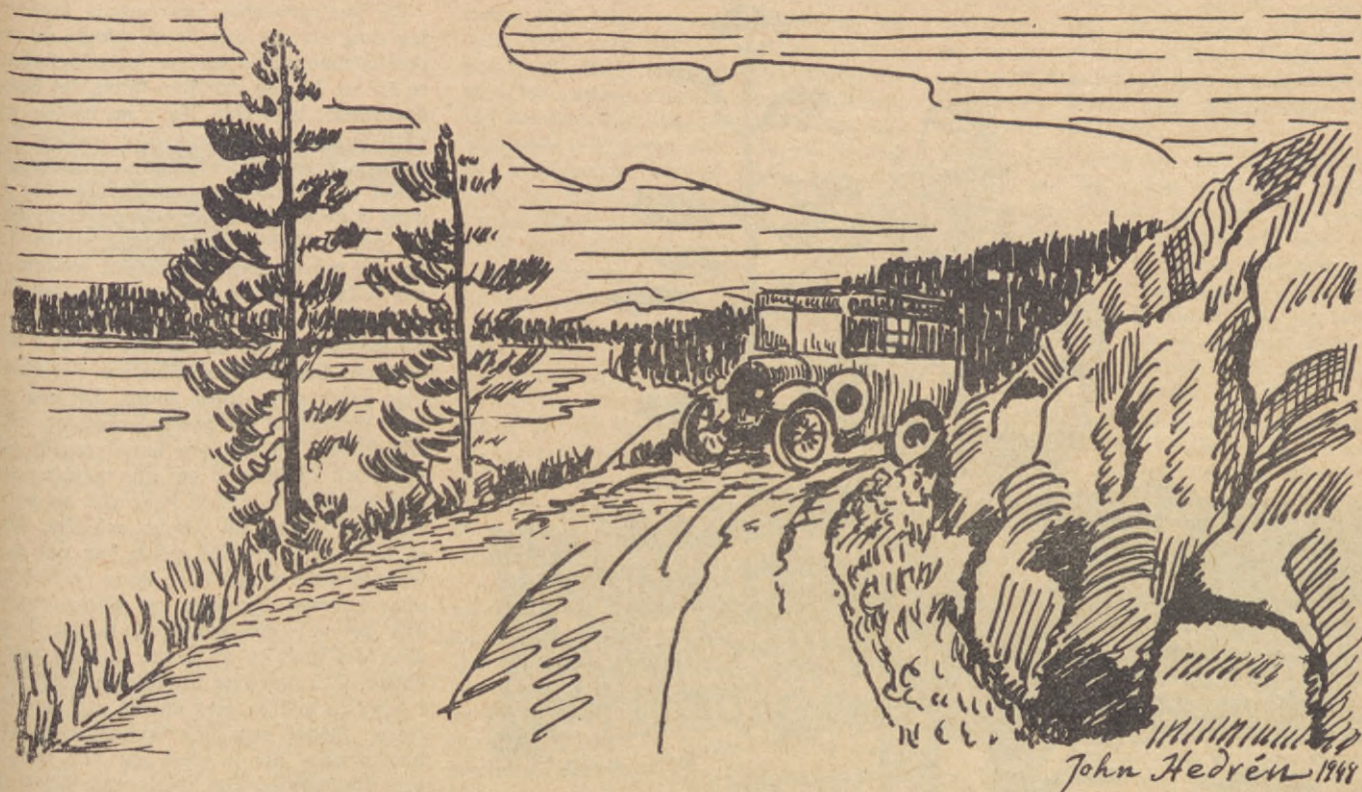

II.

När vi gick på nattsiftet en vintersöndagskväll
och himlen gnistrade med kalla stjärnor
och kylan stod elak utanför väggen,
var det skönt att värma ryggen
vid vällugnsluckan och ta med sig
en gnutta värme till lyftkroken
eller valsartången.
De var så kalla att det gjorde ont
— som om de doppats i flytande kyla.

STIG SJÖDIN

Tecknare: Gösta Kriland.

I VÄNTAN PÅ POST

Av Helmer Grundström.

Om postgången och postens betydelse, särskilt för skogsbygdens folk, berättar Helmer Grundström i denna artikel. Det är ofta många mil mellan stugor och byar och årstidens växlingar, väder och vind sätter sin prägel på postgången. Men breven och paketen hittar fram till sina adressater över knaggliga skogsstigar, genom snö, vinter och mörker. Skildringen är ett gott stycke kulturhistoria, som fortfarande är dagsaktuell i de avlägsna bygderna på sidan om de stora trafikstråken.

Då jag var liten, berättar min mor, fanns det en man i vår by som hade en tidning. Jag minns inte vad det var för tidning. Vi bodde långt inne i skogen och då han läst tidningen fick vi den. Några brev minns jag aldrig till. Inte heller vet jag om det fanns ordnad postgång. Tidningen fick vi emellertid och den läste jag om och om igen. Efter första läsningen veks den ihop och lades på vinden. Men efter en tid togs den ner igen. Och så lästes den tills den nöttes ut. Det blev ingenting kvar av den.

Detta berättar mor under en paus i tidningsläsningen. Fortfarande bor hon i obygden, tre mil från municipiet och kyrkan och två kilometer från postutlämningen. Det är dock skillnad nu mot förr. Nu kommer postbussen varje kväll utom söndagarna. Går det bra, så snöföret inte är dåligt, hinner ortstidningen hit på dagen. Det är duktigt gjort. Jag har just framför mig en tidtabell för postdiligens- trafikerna på sträckan Åsele—Borgafjäll. Om bussen startar från Umeå tio minuter över fyra på morgonen är den i Borgafjäll arton och tjugofem. Normalt bör den vara i Dorotea tretton och tio. Där väntar Ivar Blå med sin privata buss. Han tar posten med sig och är här i byn vid sexdraget (omkring arton). Ja, han bör vara här nån timme tidigare om allt går bra. Mellan arton och nitton är det postutläm-

ning. Då får vi ortstidningen. Då får vi också försenade stockholmstidningar, välkomna och ovälkomna brev, skattesedlar och militära inryckningsorder. Och då får vi kvittera ut eventuella resk och postgirosummor samt hämta våra efterlängade postorderpaket.

Det är rätt många kvällar jag stått i farstun och väntat framför den stängda postluckan. Det finns inte elektriskt i byn. Farstun lysas upp av en osande fotogenlampa. Det är dunkelt och mörkt i vråarna. Farstun är liten. En kvart och

ibland en halvtimme i förväg börjar de första komma. Ofta är det ungar som nojsar och kivas. Strax före posttiden kommer de äldre. Det är gubbar, som inte är i skogen, halvstora flickor, nervösa arbetarhustrur. Ett tiotal har fack och dessa fyllas först. Men fast fackägarna i god tid läser upp och pillrar ut sin post väntar de tills luckan öppnas. Det kan hända att ett eller annat brev dröjt sig kvar. Och så kan det vara avier som skall lösas, frimärken som måste köpas; alltid finns det något att hitta på.

Då klockan slår arton och luckan öppnas blir det formlig rusning. Jag är intresserad av att meta och jag är varje sommar med om att se stora mörtstim rusa mot masken då jag slängt ut kroken. På samma sätt går det till här. Många gånger tränger pojkar som är längst bak sig framför de andra. Här gäller det att vara smidig, att krypa under stora armbågar, åla förbi avvaktande bybor. Första minuterna finns det ingen möjlighet för de större att närma sig luckan. Det är att vänta tills ungarna fått sin post. Det bästa med dem är att de är snabba. Och de pilar fort ut med sina tidningar och brev.

Efter barnrusningen blir det de äldres tur. Och här tar vi det i tur och ordning. Tråkigast är det då diligensen inte hunnit fram med tidningarna i tid. Då blir vi utan lokalpost för den kvällen. En rin-

Över knaggliga skogsstigar går postmannen med breven och paketen på sin rygg — och tidningarna äro inte dagsfärska då de nå fram till stugorna...

ga tröst är det att vi får två tidningar nästa dag. Just nu händer det så mycket och vi vill följa med vår tid. Det finns visserligen radio i många stugor. Och där skummas nyheterna. Men hur det är vill vi ändå ha våra tidningar. Karbidlampan kan brinna mörkt och ojämnt. Har vi bara ätit vår kvällsgröt och satt oss så bekvämt som det är möjligt kan inte mycket störa vår läsning. I detta ögonblick öppnas locket på tunnan och vi kan kika in i världen. Och då känner vi att vi på ett eller annat sätt har kontakt med det övriga landet. Det händer också att det finns ett lokalt brev från vår bygd. Det väcker alltid intresse. På det sättet glöms vi inte bort. Och i upprörda ögonblick stavar vi själva hop en indignerad insändare och postar till tidningen. Många gånger hamnar den i papperskorgen. Men ibland kan den, i omstuvad form, hittas under avdelningen "Ordet fritt". Och den dagen har tidningen ett större värde än eljest.

Inte minst intressanta är de spalter där bygdens ungdomar får sina förlovningsannonser införda. Det är samma spalter där de döda ihågkommas. Och där ett och annat par rapporterar om en ny telning. På dessa spalter tvinnas bygdens historia

ihop på ett sällsamt sätt. Kan man följa trädarna hittar man många öden och upplevelser. Det gäller bara att se bortom orden. Och det gör vi som känner de människor det rör sig om. Vad de andra beträffar halkar de lätt förbi oss. Ja, det finns åtskilligt i en ortstidning. Och vi får tacka postverket för att dessa tidningar kommer så punktligt. Hur skulle det kännas om vi inte fick post på en hel vecka? Det skulle vara förskräckligt.

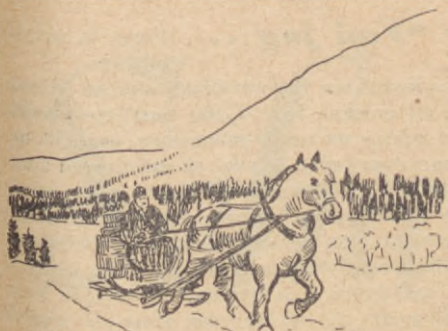
För mors vidkommande skulle det mynna ut i rena tragiken. Hon har nämligen börjat läsa följetongen. Enligt vad hon påstår är den mycket spännande. Den heter "Vägen går till Österäng" och författarnamnet är mig obekant. Antagligen är det en följetong som passar just den tidningens läsekrets. Ofta hittar jag de förfärligaste anglosachiska missromaner i ortspressen. Namn som för länge sen glömts och som aldrig kommer att grävas fram i annan form än under följetongsstrecket. Min mor bryr sig inte om vad författaren heter. Hon är mest intresserad över att veta om de skall få tag på mördaren. Det finns nämligen en mördare i följetongen. Och antagligen går det så att han blir fast på slutet.

Då jag rannsakar mitt minne kommer jag ihåg att det inte är så många år sen postförbindelserna hit var betydligt sämre än nu. Då jag var liten fanns det ingen postanstalt här. Den låg i en by en mil härifrån, vid stora landsvägen mellan Dorotea och Åsele. Det fanns en man anställd att bära hit posten. Det skedde en gång i veckan. Bestämmelsen gällde inte för paket. Dem fick vi hämta själva. Då var det många som gick en mil dit och en mil tillbaka för ett pakets skull. Och det gick många paket hit i byn på den tiden. Då fanns det inte så mycket att få i bybutiken. Och till samhället var det långt. Inga bilar och bussar fanns. Då och då kom emellertid en postorderkatalog. Och där hittade vi ett och annat smått och gott. Och så satte vi oss lite varstans ner och rekvirerade vad vi hade råd att köpa. Det gick en tid av väntan och oro. Men så kom avin. På den tiden var det som förut nämnts att gå eller skida en hel mil efter paketet. Byvägen var sällan plogad och det var besvärligt att ta sig fram. Men det gick ty vi visste inte av något bättre. Och den som for efter paketet fick i regel ta andras med om de inte var för tunga. Något som paketavhämtnaren inte försummade att ta med sig var breven och tidningarna. Det fanns visserligen en man anställd för det ändamålet. Men var och en som hade ärende till posten fick ta med sig det som fanns. På det sättet underlättades den anställdes arbete. Hans bördor kunde vara tunga ändå.

Jag minns en sådan kväll just därför att det blev helg hos oss just då. Far hade skrivit efter ett par nät och han åkte skidor till postanstalten för att hämta dem. Han kom på kvällen och hade all den övriga posten med. Det var sent och posten fick ligga kvar hos oss över natten. Den kvällen blev det sent innan vi lade oss. Alla tidningar lästes grundligt. Alla vykort beskådades och texterna lärdes utantill. Alla brev granskades och dryf-

På en del håll kommer man endast fram på skidor, och när snöstormen nyss gått fram och vägarna äro igensopade får skidållöparen ersätta postbuss eller hästskjuts.

På vintern går postsläden över frusna sjöar och myrar.

tades. Det fanns ett brev som det var något i, en ring eller vad det var. Det var frestande att öppna det. Men den bättre rättsmoralen segrade. Då kontrollen var så dålig är det antagligt att åtskilliga brev aldrig nådde fram till adressaten. Vem visste hur många brev som var på väg?

Den litterära smaken var inte utvecklad och exklusiv som nu. Det var tur ty därigenom skänkte tidningarna och deras följetonger oss något. De väckte ens läshåg och bidrog till vidare utflykter i den svenska diktens väldiga och skiftande skog. Och så fyllde de en mission som i stor utsträckning är underskattad av kulturhistorikerna. Men det är ett kapitel för sig. Låt oss återvända till posten.

Det kom redan då små kuvert med spretig handstil och man såg och anade utanpå att det var kärleksepostlar. Lade man samman poststämpelns namn och adressatens behöve man många gånger inte vara så klyftig detektiv för att hitta den sammanhållande tråden. Men bäst av allt var amerikabreven. De kom inte ofta. Från byn var det inte många som sökt sig över havet. En och annan var det emellertid. Och det kom, med långa mellanrum, brev från dessa. Varje gång ett sådant brev anlände blev det en viss sensation i byn. I ett sådant brev kunde det finnas mycket. Det kunde vara långa, tunna dollarsedlar. Och det kunde vara berättelser om underbara äventyr på prärierna eller i kuststäderna. Längre efteråt fortsatte ett sådant brev att leva i byn. Det omgavs av romantik och längtan, fantasi och hugskott. Och mer än en gång förundrade man sig över att ett sådant brev kunde ta sig så lång väg och hitta fram till rätt adressat. På det sättet uppstod en legendbildning omkring posttrafikens ofelbara metoder som sällan behövde revideras. Ty postväsendet utvecklades i vårt land och verkligheten blev slutligen underbarare än all dikt och legend.

Då jag i kväll sitter och tänker på postväsendets betydelse slår det mig hur välordnat det är. Självklart nog är det skillnad i världens olika stater. På samma sätt är det också en betydlig differens i olika delar av vårt land. Jag behöver bara för-

flytta mig till huvudstaden där jag mestadels bor. Hyr jag privat behöver jag bara ordna med nån av de stora tidningarna och tidigt varje morgon sticker en energisk gumma avisan genom brevlådan. Jag behöver bara hasa mig dit, fånga upp tidningen och krypa ner i sängen för att på bekvämaste sätt ta del av vad som hänt. Tar jag in på hotell har jag att säga till portiern. Då kan jag få tidningen så tidigt som det överhuvud går.

Och brevposten kommer flera gånger om dagen. Det blev naturligtvis åtskilliga inskränkningar under det nyss avslutade kriget. Men i normala fall behöver jag inte vänta många timmar på turerna. Är det mycket viktigt kommer expressposten vilken tid på dagen som helst. Jag kan, om jag inte hinner gå till posten eller om jag av nån annan anledning är oförmögen att lämna lägenheten, telefonledes be om ett brevbud. Allt är således väl sörgt för den enskildes behov.

Annorlunda är det ute i perefirin. Då bidrar så många omständigheter. Det kommer så många irritationsmoment. I fjälltrakterna försenas posten många gånger genom stormar och snöhinder. Samma är förhållandet på öarna i våra skärgårdar. Det händer att fyrarna tappar förbindelsen med fastlandet. Just nu har jag läst om en fyr som måste undsättas med flyg. Och jag har själv varit med om att gå ut med en gammal lotskutter till en isolerad fyr i Gävle skärgård. Ungefär en vecka hade den varit utan förbindelse med landbacken. Nu gick lotsbåten ut på nyårsafton med mat, paket och post. Besöket var mycket välkommet och allt vi fick med anammades. Jag tror dock att fyrpersonalen blev mest glad åt posten. Radio fanns visserligen. Men hur det var hade tidningarna något av magi i sig. Och så var det breven förstas.

Det finns än i dag byar och gårdar i vårt land som det är förenat med stor möda att förse med post. De vidsträcktaste delarna av Norrland genomfärs av de gula diligenserna. Men det finns bortom diligensernas radier samhällen dit posten måste forslas med häst eller bäras på ryggen. Dessa avlägsna samhällen är misslottade gentemot våra kulturcentra. Men det är inte så lätt att skipa rättvisa. Förhållandena är så olika. Det går inte mäta med samma mått. Varje år försigår också en modernisering och tillrättläggning. Postturerna ökas. Nya vägar dras alltjämt fram. Undan för undan knyts Sverige samman med olika band. Ett av de starkaste bandet är postverkets. Varje kväll väntar tusentals människor landet runt på sin post. Deras blickar är hungriga och förväntansfulla. Innanför postluckan finns glädje och tragik. Ingen vet hur lotterna skiftas ut.

Hur många har inte suttit på ett rum i ett främmande land och väntat på en försändelse. Det svenska postverket är säkert. Det klickar sällan. Men det är

inte alltid avsändaren gör till posten i tid. Och så kan det gå dagar och nätter av oro och ovisshet. Många av våra diktare och konstnärer har vittnat härom. Detaljerna skiftar men situationerna har ofta varit likartade.

Jag minns själv hur det var en sommar då jag låg i den pittoreska staden Galway på Irlands västkust. Jag hade varit ute på Aran Islands och tagit en binga kort. Några av dessa skickade jag tillsammans med en artikel om öarna till en tidskrift i Malmö. Det är dyrt att leva på Irland och vi var två. Galway facinerade men pengarna hade tagit slut. Hur skulle vi ta oss vidare?

Då kom det en dag en försändelse från Malmö. Tidskriften betalade tvåhundra-femtio kronor för artikeln. Det går inte beskriva den glädje jag kände i detta ögonblick. Denna gång hade både avsändaren och postverket fungerat oklanderligt.

En annan gång befann jag mig i Hälsingfors och pengarna hade tagit slut. Jag var relativt okänd där och förstod att jag måste ha kontanter från Sverige. I min belägenhet telefonerade jag till en redaktör för en tidskrift. Jag berättade hur det var och bad om en hundralapp. Den telegraferades och efter några timmar var jag åter på grön kvist.

Dessa episoder faller en smula utom ramen för denna artikel. Jag återger dem emellertid för att belysa hur vidsträckt

(Forts. å sid. 23.)

Och mor i stugan har tidningen och följetongen som motses med förväntningar varje postdag — "har dom inte fått tag i den där mördarn snart som så länge gäckt rättvisan?"

Tuberkulosarbetet i Amerika (Forts. fr. sid. 8)

Stadens fem stadsdelar, Manhattan, Brooklyn, Bronx, Queen och Richmond äro uppdelade i hälsodistrikt, och det vanliga är att det är hälsocentraler i vart och ett av dessa. En dylikt hälsocentral är ganska imponerande med undersökningsstationer för barn, tuberkulos, ögonsjukdomar, sinnessjukdomar, veneriska sjukdomar o. s. v. samt kontor för distriktssjuksköterskorna.

För tuberkulosen har stadens Health Departement 21 stationer, och dessutom finnes det 8 privatdrivna och 11 i anslutning till hospital — inalles 40. Alla undersökningar här äro gratis, och de privata läkarna kan hit hänvisa patienter, som icke själva kan betala undersökning hos en privat lungspecialist. Likaså inkallas till dessa stationer alla kontroller och kontakter till anmälda nya fall av sjukdomen. För varje patient som stationen har haft befattning med, och för alla anmälda fall av tuberkulos sändes var sjätte månad ett schema till ifrågavarande behandlande läkare, vari det frågas om patientens tillstånd o. s. v. Läkarna äro skyldiga att svara på dessa. Av hänsyn till läkarlicensernas förnyande böra läkarna stå på god fot med hälsomyndigheterna, och svaren kommer omgående. Likaså är de snabba att anmäla varje nytt fall av tuberkulos, och man räknar med att 90 % av alla fall anmälas omgående. Om läkaren rapporterar att han icke har sett patienten under sista tiden, sändes en syster till dennes hem med inkallelse till kontroll.

I New York anmäles det c:a 8.000 nya fall årligen, och det stod 30.000 tuberkulösa i registret. Staden har 22 sjukhus och sanatorier för behandling, och under 1944 utfördes på de cirka 15.000 behandlade 1.100 vällyckade pneumotoracs- och 400 plastikoperationer. Ser man på dödlighetskurvorna är det ett förhållande man alltid bör tänka på, och det är den stora utbredningen av tuberkulosen bland den färgade delen av befolkningen. Av de 3.544 dödsfallen på grund av tuberkulos år 1944, var 1.013 bland färgade och 2.521 bland vita, d. v. s. att bland de väl 500.000 negrerna och andra färgade i New York City var tuberkulosdödligheten 19,4 och bland de vita 3,7, tillhoppa 4,7 pr 10.000 levande befolkning. Här skall också nämnas det förhållandet att överallt hörde jag att negrerna icke hade något motstånd mot tuberkulosen. Det kunde nästan göra det samma vad man gjorde med dem. Resultatet var alltid dåligt. Ett förhållande som säkert här kommer i betraktande, är den stora utbredningen av syfilis hos negrerna.

Det anmäldes från 4—5 hundra tusen fall av syfilis årligen i Staterna, och av hela befolkningen på c:a 140 milj. räknar man att minst 3,5 milj. har syfilis. Den största kontingenten utgöres procentvis av negrerna. Anmälda fall per år är således c:a 28,5 per 10.000 av befolkningen, medan här hemma det motsvarande talet före kriget var c:a 1, och år 1943, det år vi hade det högsta antalet — nämligen 1.938 fall — 6,4.

Röntgenutrustningar för

Skärmbildsiotografering

Stationära — Transportabla

GEORG SCHÖNANDER

Sjöbjörnsvägen 62, Gröndal

Fragment ur "Vad jag..." (Forts. fr. sid. 10)

Ja, denna korta anteckning om Papworthinstitutionen klämde in mina funderingar i ett nötskal. I ett dylikt sanatoriumsamhälle skulle finnas plats för många av oss B-människor, partiellt arbetsföra eller bacillbärare som redan är eller så småningom kommer att bli utestängda och helt lämnas åt sidan i den hårda konkurrensen. — Den olyckliga skolläraren, som för alltid fått sitt namn nerfläckt för att han under vidriga omständigheter smittat elva barn, skulle i ett dylikt samhälle av sjuka och f. d. sjuka återigen kunna nyttiggöra sina dyrbart förvärvade kunskaper och i någon mån tvätta sig ren från den skam och smälek som hällts över hans huvud. — Min vän med den söndersplittade ryggekotan hade här tillfälle att bruka sina händer i ett förnuftigt sammanhang utan att behöva sjunka ner i den moraliskt och mänskligt bottenlösa dy som f. n. är det hönsiga kritstrecket för allt socialt tänkande, Understödstageri. — Den försvivade tidningsinsändaren, som av småstadshälans hänsynslösa skvaller jagats från bostad till bostad skulle här finna en fristad från småstadsskvallret liksom den i skamsat skymundan hostande och harklande arbetaren vilken hånas och skämtas bort från arbetsplatsen av alltför pinsamt friska och korttänkta arbetskamrater.

Kanhända många läsare tycker att Kjellgren tecknat alltför dystra bilder av de lungsjukas situation. Hårtill kan i korthet anföras några korta kommentarer. Sedan författaren skrev sin artikel har arbetsvärden fått en viss — om också blygsam utformning. Vi ha bl. a. fått några arbetsberedningsassistenter ute i länen, vilka, trots svårigheterna och starkt begränsade resurser, gjort ett mycket gott arbete för arbetsplacering av tuberkulösa. Resultaten visa även att de lungsjuka i många fall blivit friska och arbetande människor tillsammans med sina medmänniskor. För de mera kroniska och svårplacerade fallen har man bl. a. i Stockholm börjat s. k. småstugebebyggelse genom vilken dessa människor kunnat förvärva sig egna hem, driva någon egen rörelse, hemarbete o. s. v. De senaste försöken visa, att sådana småstugor, utplacerade i den normala bebyggelsen, är en god idé, som icke leder till någon koncentration av sjukdomen — "de lungsjukas samhälle" eller dylikt.

Men "skarven mellan sjukhusvistelsen och friskförklaringen" är fortfarande mycket stor. Vi vänta ännu på de stora och banbrytande krafttagen på eftervårdens hårdarbetade och ofta bortglömda fält. Josef Kjellgrens ord kunna fortfarande med samma skärpa stå som slutvinjett till hans artikel "Vad jag önskar".

Ett är säkert: samhället i sin helhet skulle vinna oerhört på att tusentals människors arbetskraft togs i bruk på ett så förnuftigt sätt att individen ej i förtid tvingades på knä, både fysiskt och psykiskt.

Härmed kallas De Lungsjukas Riksförbunds medlemmar till förbundsmöte i Stockholm den 1—3 juli 1948. Lokal: HSB-salen, Fleminggatan 41.

Schack

Redigerad av
E. LUNDIN
och
G. SKARP

NY VÄRLDSMÄSTARE.

Med förkrossande överlägsenhet segrade Michail Botvinnik i den nu slutförda långa turneringen om schackvärldsmästerskapet. Den nye världsmästaren är 37 år gammal och bosatt i Leningrad. Förutom sina schackliga bedrifter har han utmärkt sig genom vetenskapliga forskningar inom sitt yrke — elektroingenjör.

Som schackmästare påminner Botvinnik i sin stil mest om Emanuel Lasker, och man måste för att göra Botvinnik rättvisa sätta honom lika högt som Lasker under dennes storhetstid. Anmärkningsvärt är att en sådan kombinations- och angreppsspecialist som Keres alldeles kommit till korta mot Botvinnik. Det är två skilda stilar som möts. Mot Botvinniks hårda positionsspel liksom försvinner Keres' stridslust — han trivs helt enkelt inte i sådana ställningar. Partiet som följer är en god illustration.

DAMGAMBIT.

Spelat i Moskva i maj 1948.

Botvinnik.	Keres
1. d2—d4	d7—d5
2. Sg1—f3	Lc8—f5
3. c2—c4	e7—e6
4. c4×d5	e6×d5
5. Dd1—b3	Sb8—c6
6. Lc1—g5	Lf8—e7
7. Lg5×e7	Sg8×e7
8. e2—e3	Dd8—d6
9. Sb1—d2	0—0
10. Ta1—c1	a7—a5
11. a2—a3	Tf8—c8
12. Lf1—d3	a5—a4
13. Db3—c2	Lf5×d3
14. Dc2×d3	Sc6—d8
15. 0—0	Sd8—e6
16. Tc1—c3	b7—b5
17. Dd3—c2	Tc8—b8
18. Sf3—e5	Se7—c8
19. Tc3—c6	Dd6—e7
20. Se5—d3	Sc8—b6
21. Sd3—b4	Tb8—d8
22. Dc2—f5	Td8—d6
23. Tf1—c1	Td6×c6
24. Tc1×c6	Ta8—d8
25. Tc6×b6!	c7×b6
26. Se5—c6	De7—c7
27. Sc6×d8	Dc7×d8
28. Df5—c2	Dd8—c7
29. Dc2×c7	Se6×c7

Botvinnik demonstrerar nu sin slutspelskonst och för spelet till vinst, trots det reducerade materiet. Hans positionsfördel är inte stor men likväl avgörande.

30. Sd2—b1	Kg8—f8
31. Kg1—f1	Kf8—e7
32. Kf1—e2	Ke7—d6
33. Ke2—d3	Kd6—c6
34. Sb1—c3	Sc7—e8
35. Sc3—a2	f7—f6
36. f2—f3	Se8—c7
37. Sa2—b4†	Kc6—d6
38. e3—e4	d5×e4
39. f3×e4	Sc7—e6
40. Kd3—e3	Se6—c7
41. Ke3—d3	Sc7—e6
42. Sb4—d5	Kd6—c6
43. h2—h4	Se6—d8
44. Sd5—f4	Kc6—d6
45. Sf4—h5	Sd8—e6
46. Kd3—e3	Kd6—e7
47. d4—d5	Se6—c5
48. Sh5×g7	Ke7—d6
49. Sg7—e6	Sc5—d7

Efter S×e6 förlorar svart bondeslutspolet.

50. Ke3—d4	Sd7—c5
51. Se6—g7	Sc5—e4
52. Sg7—f5†	Kd6—c7
53. Kd4—c3	Kc7—d7
54. g2—g4	Sc4—e5
55. g4—g5	f6×g5
56. h4×g5	Se5—f3
57. Kc3—b4	Sf3×g5
58. e4—e5	h7—h5
59. e5—e6†	Kd7—d8
60. Kb4×b5	Uppgivet

*Flushällsskolan
Margareta*

Matsalar · Festsåningar · Butiker · Elevkurser

STOCKHOLM: Norrmalmstorg 1 Drottninggatan 69 S:t Eriksplan 2	BORÅS	GÖTEBORG
FENIX, Ad. Fr. Kyrkog. 10	LINKÖPING	MALMÖ

Rabatt genom kupongsystem

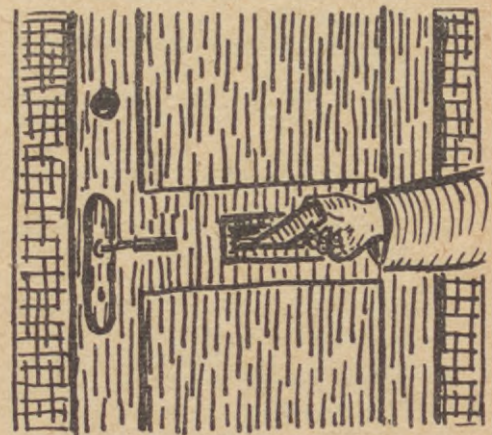
WASABRÖD ger råg i ryggen!

I väntan på post

(Forts. fr. sid. 21.)

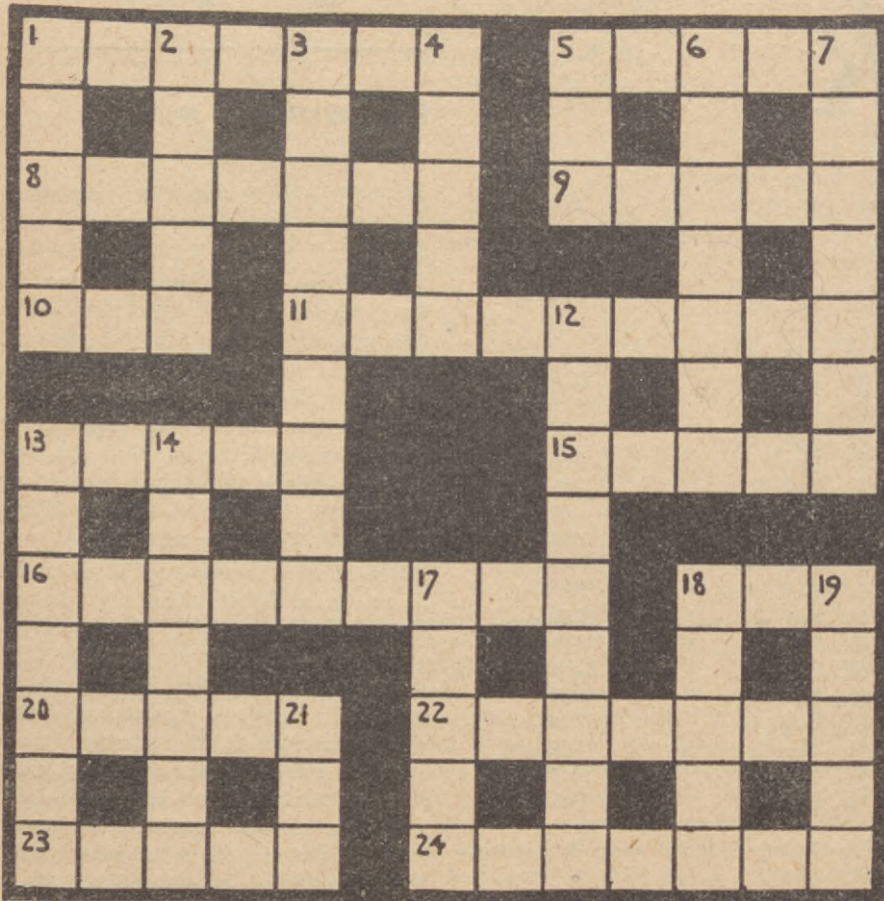
postförbindelsenätet är. Där jag sitter i min ödsliga lappmarksby är timmen utanför postluckan varje kväll en enda situationsbild av alla de tusentals som kan inregistreras. Detta är utkanten och hit når bara ett enda spröt av det utgrenade nätet. I de större stadsmetropolerna ägnar man inte detta utspröt en tanke. För oss som bor här är det emellertid av utomordentlig betydelse. Om det bröts skulle vi känna isoleringen som en tung förbannelse. Det gör vi inte nu. Genom detta spröt är vi inte utstötta.

Och så går dagarna, veckorna, månaderna, åren. Kväll efter kväll kommer posten. Kväll efter kväll går vi och väntar på den. Det kommer ögonblick då vi ilsknar till och skickar in pepprade inlagor till kungliga generalpoststyrelsen. Det finns stunder då herrarna i överstyrelsen och vi ser på ett problem genom olika perspektiv. Sönt är oundvikligt. I stort kan vi dock konstatera att samarbetet är gott och att vi på ömse håll behöver varandra. Ja, hur det är på det andra hållet vet vi inte så säkert. Det enda vi med fullsäkerhet vet är att vi behöver posten. Då vi står här framför luckan känner vi hur oundgänglig den är. Det är något vi aldrig kommer att upphöra att vänta på. Den må sedan komma med glada eller tråkiga överraskningar.

... och i staden ramlar breven och tidningarna bekvämt in genom brevlådan i dörren — flera gånger om dagen.

Korsord Nr 6

VÄGRÄTA ORD.

1. Ett "lån" som blivit avskrivet. (7)
5. Torde vara det första djur som människan efter sitt inträde i världen stiftar bekantskap med. (5)
8. Användes i skolan för att visa t. ex. blodomloppet. (7)
9. En som kan hoppa. (5)
10. Heureka! (3)
11. I sina Nidvisor och solsalmer är Ture Nerman en järv. (9)
13. Och så var det börserna som var så stilla, att man kunde höra papperen —. (5)
15. Det måtte ha varit en förskräcklig i Augias' stall! (5)
16. "Med hektisk ros och lilja i din hy, med kvällar dallrande av drömfin tränad och vissna färgers spel på västerns sky." (Emil Kléen). (9)
18. En för häktelse kvalificerad. (3)
20. Där Augusta är huvudstad. (5)
22. Nummer i cirkus, pyssel i park. (7)
23. Blir varje vecka ungefär en millimeter längre. (5)
24. Den knutna näven. (7)

LODRÄTA ORD.

1. Det påstås att det är mycket varmare på landet än om sommaren. Ett faktum är i alla fall att det är kallare i stan än på vintern. (5)
2. Tropisk växt vars sav blir brännvin. (5)
3. "Hit med papper och penna, så gör vi en —!" skrek Svensson. "Det lättar." (9)
4. En lokal för gula. (5)
5. Anses olämpligt att cellfånge innehar. (3)
6. En stad som mången legat i. (7)
7. Dekorativ ranka. (7)
12. "Vänj dig att stå ledig och låt händerna hänga ledigt nedåt, inte —, som om du bure på ett par brandhinkar." (Saxon). (9)
13. Förlovad part. (7)
14. Sker i mejeri eller på idrottsplats. (7)
17. Det lär vara så ont om bröd i Ryssland, att påven funderar på att skicka en —. (5)
18. Vegetation under vilken en knöl ligger begravnen. (5)
19. Var jättedamen Viola för pengar. (5)
21. Släpper lös osten då och då. (3)

Lösning till korsord nr 4.

Pristagare: 1:sta pris kronor 10:—, fru Vera Bergeron, Fridhemsgatan 8, 1 tr., Stockholm; 2:a pris kronor 5:—, fru Karin Ohlsson, Strindbergsgatan 47, Stockholm.

TÄVLINGSREGLER.

Lösningar till korsord nr 6 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 juli 1948.

För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 6". Glöm ej att tydligt ange namn och adress!

Två priser, ett på tio och ett på fem kronor utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i augustinumret.

Bokägarmärke från Kungshults sanatorium.

Bokägarmärket kom till samtidigt med att sanatoriet fick sitt bibliotek år 1942. Det är ritat av hälsovårdsinspektör Allan Hessler i Hälsingborg. Idén är given av sanatoriets husmor och bibliotekets föreståndarinna, syster Märtha Wahlström, och taget från ett finskt tuberkulosmärke, föreställande Staffan Stalldräng med en av sina fem fålar. Utförandet är i fototypi-tryck för att möjliggöra färgläggning för hand.

Majolin:

DAVID

Lantbrevbäraren i Askeröd har fått kunglig medalj i sjätte storleken för nit och redlighet i rikets tjänst. Den niten har bestått i, att han på trettioett år tillryggalagt en väglängd som motsvarar jorden runt fyra gånger. Så långt hinner alla lantbrevbärare, om de få hålla på tillräckligt länge, och mycket hinner tänkas medan pedalerna beskriver sin bana har Hjalmar Gullberg lärt oss.

En av de få fasta punkterna i min barn-dom är just en lantbrevbärare Fast. Fast är ett ord som rimmar dåligt med en så rörlig man, men om han också susat fram längs landsvägarna med en autogiro, som sänkt sig hövligt över brevlådorna vid grinden, skulle jag minnas honom som den enda pålitliga prickken i mina skollovssomrar. För folket i bygden, som han bar tredagarstidningen och mejeribeskedet till, var han det i ännu högre grad. På den tiden gick man inte ur stugan annat än när barnen skulle konfirmeras och köks-pumpen till reparation hos smeden, åt-minstone inte kvinnorna. De följde årstidernas växlingar på lantbrevbäraren David, som lade av kamelhårshalsduken fram i maj, körde barhuvad över sommaren, lindade benen på senhösten och fick rimfrost i mustaschen, när det var dags att fälla julgranen.

På många sätt var han en märklig man. Hans sju döttrar hade gammaltestamentliga namn, pojken hette Hosianna — Davids son, och de levde som de hette. Ingen matlagning på söndagen, det var syndigt, men strängaspel och psalmsång dagen lång.

Våren och sommaren är på väg i hela landet, när detta nummer går i press. Södertälje var den sista konferensstaden, och Stockholms läns lungsjukas konvalescentförening stod för värdskapet till socialvårdskonferensen, som ägde rum den 18 april.

Förre borgmästaren Jakob Pettersson hälsade konferensdeltagarna i ett varmhjärtat anförande och sedan följde fördrag av doktor John Lundquist i Sv. Nationalföreningen mot Tuberkulos, assistent Olle Bergström vid Stockholms stads arbetsberedningskontor och redaktör Sixten Hammarberg från riksförbundet. Aktiva inom landstinget och andra sociala organ behandlade de lokala frågorna, och som helhetsintryck av denna konferens kan utan överdrift sägas att tuberkulosproblemen fingo en allsidig be-

Sångerna redde den gammaltestamentliga familjen själv till. Jag minns dem som min första musikaliska upplevelse med chockverkan. Som Orfeus på hörtorget i Stockholm, lika mager och lika vriden höjde lantbrevbäraren sig över den musicerande flocken. Kinderna glödde efter landsvägskylan och blicken blev extatisk vid åsynen av denna väldiga familj. Och som en av änglarna på Rafaels madonna satt Hosianna på en pall vid Davids fötter, uppfödd med strängospel i flaskmjölk.

Om David hade samma slags religion som andra eller en egen, blev man aldrig klok på. Det verkade som om han använde bibeln som modell för en egen lära. Inte ens de av byns invånare, som aldrig försummade en söndag i Betel, ville veta av sångerna, han smusslade i brevlådan tillsammans med rädisfröna eller knappansbrevet från affären vid stationen.

David körde sina trettioett år precis som kollegan i Askeröd och trampade sen en dag vidare in i sin hemlagade himmel. Men fortfarande kan man se honom på vägarna ibland. Då blir det storm till natten, påstår folket i byn.

Det är det enda spöke jag definitivt tror på... för David var egentligen inget annat, medan han levde heller!

lysning. De synpunkter som framkommo kan säkerligen vara till nytta för det fortsatta samarbetet och utbyggnaden av tuberkulosvården i Stockholms län.

Göteborgs lungsjuka om beredningsförslag

I januarinumret av Status för 1948 redogjorde Einar Lind för det förslag till bostadshus och vårdhem för tuberkulösa i Göteborg som framlagts av den i denna stad verksamma beredningen för partiellt arbetsföra.

Göteborgs lungsjukas centralförening har nu i skrivelse till drätselkammaren i Göteborg sammanfattat de lungsjukas åsikter om förslagen i beredningens betänkande.

Beträffande beredningens uppfattning om och skildring av de lungsjukas förhållanden, heter det i skrivelsen, att beredningen på intet sätt målat läget i dystrare färger än vad som motsvaras av rådande verklighet. Tvärtom har vid diskussionerna påpekats att läget för många lungsjuka är svårare än vad som anförts.

Mot vården av de lungsjuka, såväl den förebyggande som akutsjukvården, kan rimligen inga anmärkningar riktas, heter det vidare i skrivelsen. Däremot lämnar eftervården mycket övrigt att önska. Man kan utan överdrift säga att någon eftervård qknappast förekommer. I vart fall är den inte tillfredsställande i sin utformning och i total avsaknad av planmässighet och samordning, där den förekommer.

En permanent kommunal beredning eller ett råd med uppgift att följa frågan om de lungsjukas eftervård och med möjlighet att föreslå och vidtaga åtgärder skulle här ha ett rikt och betydelsefullt arbetsfält, skriver Göteborgs lungsjukas centralförening vidare, och ger därefter en del mycket positiva kommentarer kring det av beredningen nu framlagda förslaget.

Hemindustri och arbete för lungkonvalescenter

planeras av Konvalescentföreningen för lungsjuka i Blekinge i samråd med bl. a. länsarbetsnämnden. Arbetsberedningsas-

sistent Rune Eurenus — som var närvarande vid föreningens årsmöte — framhöll betydelsen av verksamheten ur arbetsvårdssynpunkt och att den kunde bli ett viktigt led för de lungsjukas återanpassning i förvärvslivet. Till ordförande omvaldes Alva Bengtsson, Karlshamn, kassör, Ruben Nilsson, Karlskrona, sekreterare, Gösta Hansson, Karlskrona.

1946 års tuberkulosstatistik

Tuberkulosstatistiken för år 1946 förelåg klar i slutet av föregående år. Enligt densamma minskade tuberkulosdödligheter påtagligt under 1946. De preliminära uppgifterna från pastorsämbetena visar att under 1946 inträffade i tuberkulos av alla slag 3.449 dödsfall eller 0,51 per 1.000 invånare mot 0,59 år 1945 och 0,64 år 1944.

I centraldispensärernas register infördes under 1946 14.717 nyupptäckta tuberkulos-

fall, vilket motsvarar ett årstal av 2,2 ny-tillkomna fall pr 1.000 invånare. Detta innebär en minskning med 0,4 promille i jämförelse med 1945. Av de nyupptäckta fallen utgjordes i likhet med år 1945 något över hälften av lungtuberkulos, varav 2.363 eller 0,4 promille visade öppen tuberkulos. Antalet är något mindre än 1945, då 2.417 fall upptäcktes.

Vid årsskiftet 1946—1947 kvarstod i centraldispensärernas register 92.835 fall eller 13,8 pr 1.000 invånare, det s.k. dispenserantalet. Antalet fall har under 1946 sjunkit med 2.440. Antalet fall med öppen tuberkulos har minskat något och utgjorde vid årsskiftet 8.808 eller 1,3 pr 1.000 invånare.

Under verksamhetsåret 1946—1947 har 91.000 personer skärmbildsfotograferats i Stockholms och Södermanlands län. F.n. är 10 skärmbildspatruller i verksamhet,

men fullt utbyggd skall organisationen omfatta 18 patruller. Under 1947 har man fortsatt i Jönköpings och Östergötlands län samt Norrköpings stad. Så snart man får ytterligare apparater kommer turen till Gävleborgs och Kalmar län. Detta kan ej ske förrän i mitten av innevarande år. Vid den tiden beräknar man också ha skärmbildsfotograferat färdigt Södermanlands omkring 200.000 invånare.

Anslutningen anges som god. De preliminära rapporterna visar på 95 %. Omkring 3—4 proc. av de fotograferade har blivit föremål för närmare kontroll. De rena värdfallen, som hänvisas till sanatorievård, inskränker sig dock till 0,1—0,3 proc. Vid full kapacitet kan man skärmbildsfotografera en miljon personer om året exklusive militären. Med denna arbetstakt kan genomgången vara klar 1952.

BORÅS och SÖDRA ÄLVSBORGS LÄN

AB NORRMALMS GJUTERI & MEK. VERKSTAD

Telefon 103 93

— B O R Å S —

GJUTGODS och REPARATIONSARBETEN för TEXTILINDUSTRIEN

AB BREDIN & C:O — KINNA

Värme- och Sanitära anläggningar utföras fackmässigt under garanti

Telefon 323

Marks Jacquardväveri

Tel. 600 08 Björketorp Tel. 600 08

Tillverkar:

Möbeltyger, Duchatelltäcken, Gardiner och Draperivaror i såväl bomull som konstsilke

Kom ihåg Edra vänner vid såväl högtider som märkesdagar med B L O M M O R från

ALIDEBERGS Blomsteraffär

(Inneh. Oscar Andersson)
Allégat. 7. Tel. 117 27.

Andréas Begravningsbyrå Eftr.

NILS HULTCRANTZ

Södra Kyrkogat. 52, B o r å s. Tel. 141 28
Humana priser.

Ombesörjer alla Begravningar och Eldbegängelser med omsorg och pietet.

Hjelms Bil AB.

ELEKTRISKA INSTALLATIONS- AFFÄREN I BORÅS AB

Stora Brogat. 4 — Tel.: 100 58, 200 58
Utför allt, säljer allt elektriskt! Specialaffär i armatur. Starkströms- och svagströmsinstallationer. Kostnadsberäkningar, Reparationer, Motorlindningar.

Borås

Fabriksnederlag

DEN SVENSKA HANDLAREKÄRENS

FÖRNÄMSTA INKÖPSKÄLLA

BIL-SERVICE AB BORÅS

Allt i bilbranschen.

BETALD ANNONSPLATS

ESKILSTUNA

Västermalms Livsmedel

(Ebba Gustafsson & Co)

Franzéngatan 35 — Telefon 337 17

FÖRSTKLASSIGA VAROR.
STOR SORTERING

FALKÖPING

Haglund & Söner

AKTIEBOLAG

TEL. 30 och 77

FALKÖPING

Bröderna Wahl A.-B.

FALKÖPING

Tel. 148 o. 1148 — Tel. 148 o. 1148

Disponenten 902

GÄVLE

VACKRA MÖBLER
STIL — KVALITET — LÅGA PRISER

AB SÖRMANS MÖBELAFFÄR

Drottninggatan 11, Gävle. Telefon 875
Sandviken. Telefon 3472

HALMSTAD

Bland velocipeder
Vestkusten leder!

LEVIN & NILSSON
Halmstad

BETALD ANNONSPLOTS

JÖNKÖPING

med omnejd

June-Munktell

Marinmotor

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor

Telefoner: 197, 897.

Byggtjänst i Jönköpings A.-B.

Tel. 63 95 96 — 96 63 09

Specialfirma för byggnadsmaterial.

ABRAHAMSSONS Snickerifabrik

SMÅLANDS TABERG

Tel.: 77 och 277 fabriken, linjevälj., 8 fabrikör Arnold Abrahamssons bost., 180 fabrikör Hans Abrahamssons bost., 76 fabrikör J. H. Abrahamssons bost. Tillverkning av alla slags byggnadssnickerier, hyvl. och ohyvl. trävaror. Försäljer: PLYWOOD, MASONITE, TREE-TEX, ANKARBOARD m. m.

BETALD ANNONSPLOTS

KIRUNA

Alltid färsk **BAKVERK**
CONDITORI BRÄNDA TOMTEN
(PAUL LAVÉN)

— Tel. 109 —
TÄRTOR — EFTERRÄTTER

MALMÖ

O. NORMANS FRÖHANDEL
Etabl. 1885

Skomakargat. 4. Tel. 201 78, 781 54.
Postgiro 14009.

Allt i päls

hos

Kör snär FELDT

Telefon 124 84

Davidshallsgatan 15, Malmö
Hörnet av Kärleksgatan

NORRKÖPING

Aktiebolaget Trycksaker

BOK- & ACCIDENSTRYCKERI

Repslagaregatan 25

Telefon 209 52 Postgirokonton 13 05 52

KNUT HAGBERG

Fabriksaktiebolag

Norrköping

TILLVERKAR FINARE KVALITETER av HERTYGER

NORRTÄLJE

BETALD ANNONSPLOTS

SUNDSVALL

med omnejd

NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP

avhåller å Bergsäkers Travbana Sundsvall, travtävlingar c:a 30 söndagar under Mars—Oktober 1948. Totalisator.

631 88 Pressrummet 630 61

Tel.: Kontoret 4270. — Banmäst. 5330.

SÖDERTÄLJE

Qvidings Bageri & Konditori

Villagatan 9 - Tel. 319 12

Filial: Storgatan 5

Tel. 317 76

UMEÅ

DOKTOR BJÖRN MORAEUS

Storgatan 87 - UMEÅ

Lungsjukdomar

Mottagning efter överenskommelse per telefon Umeå 28 60.

UMEÅ TEGELBRUK

Bäckström & Co.

Box 5, Umeå 1.

Tel. kontoret 570

bruket 126

UPPSALA

Puts och murbruk

levereras av

AB GOZZIS Murbruksfabrik

Tel. 331 87 Upsala Tel. 331 87

VÄSTERÅS

VARGBO HANDELSTRÄDGÅRD

Telefon 312 32

Blomsterhandel, Stora gatan 86. Tel. 305 61
Utför alla slags Binderier och Blomsterkorgar omsorgsfullt. Årstidens krukväxter och lösa blommor i stor sortering och till billiga priser.

Runes

KONDITIONER

Emausgatan 29 VÄSTERÅS Tel. 389 70

ÖREBRO

Hushållsskolan **MARGARETA**

ÖREBRO

Klostergatan 11 Tel. 118 70, 117 50

1:a kl. Matsalar

Festvåning och Matvaruaffär
Elever mottagas

TURMAN

I TÄTEN

HERRKLÄDER

GOSKLADEK

EKIPERING

tel. 240 20

Storgatan 24

tel. 240 20

Örebro

A.-B. Petterson & Nilson

50 SVEAVÄGEN 50

(vid Ad. Fr. kyrka)

TELEFON: 11 13 59

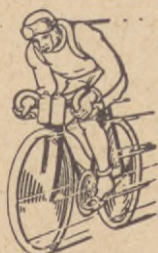

Stort lager av

MÖBLER

samt

Begagnade möbler

SYMASKINER VELOCIPEDER

GAVLEVERKENS

Gasspisar — Vedspisar — Vattenvärmare

I modernaste konstruktion och arkitektur

Tackjärnsgjuteri — modellverkstad

Mek. verkstad — emaljverk

GAVLEVERKEN AB

Tel. 3643

GÄVLE

Tel. 3643

ÅKERLUNDS

Så bra som kläder kan bli!

LULEÅ

2120 Telefon 2120

Gunnar Larssons Cykelverkstad

S. Kopparslagaregatan 37

Telefon 825

G Ä V L E

Telefon 825

Gammal fackman gör i ordning "hojen" grundligt och billigt. - Ramreparationer, Svetsningar, Lackeringar. Nya och begagnade cyklar säljas.

BETALD ANNONSPLATS

BERGSHUD

sätter

STOPP

för skoslitning!

Begär därför

»BERGSHUD»

nästa gång

ni halvular

skorna!

Tillverkas av:

AB. WILH. GRÖNVALLS LÄDERFABRIK

ÄNGELHOLM

SKOR MED KVALITETSTRADITIONER

Ingeborg

Engelbrekts

AKTIEBOLAGET J. PEHRSON & COMP. • ÖREBRO